

TOT UN MÓN

MATERIAL DIDÀCTIC

ÍNDEX

Guia per al professorat

1. Introducció
2. "Tot un món" com a eina per al desenvolupament del currículum
 - 2.1. Educació primària.
 - 2.2. Educació secundària obligatòria
 - 2.3. Educació secundària postobligatòria
3. Descoberta de la immigració (PROJECTE DE TREBALL PER AL CICLE SUPERIOR de PRIMÀRIA I PRIMER CICLE d'ESO)
 - 3.1. Orientació general
 - 3.2. Seqüència d'activitat
 - 3.3. Exemple de desenvolupament d'una sessió
 - 3.4. "Descoberta de la immigració". Respostes a les activitats del capítol 7.
4. Reptes socials de la immigració (PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE SEGON CICLE D'ESO)
 - 4.1. Orientació general
 - 4.2. Seqüència d'activitat
 - 4.3. Exemple de desenvolupament d'una sessió
5. Anàlisi dels models de convivència (PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE BATXILLERAT I DE CICLES FORMATIUS)
 - 5.1. Orientació general
 - 5.2. Seqüència d'activitat
 - 5.3. Exemple de desenvolupament d'una sessió
6. Per saber-ne més
 - 6.1 Glossari
 - 6.2 Bibliografia i webs

Activitats per a l'alumnat

7. Descoberta de la immigració (PROJECTE DE TREBALL PER AL CICLE SUPERIOR de PRIMÀRIA I PRIMER CICLE d'ESO)
8. Reptes socials de la immigració (PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE SEGON CICLE D'ESO)
9. Anàlisi dels models de convivència (PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE BATXILLERAT I DE CICLES FORMATIUS)

Guia per al professorat

1. INTRODUCCIÓ

1.1. “Tot un món” a l’escola

GUIA per al professorat

1- INTRODUCCIÓ

1.1 “Tot un Món” a l’escola

Dir que la immigració esdevé un dels reptes de futur de la nostra societat suposa, a les acaballes del primer decenni d’aquest nou segle, una obvietat. Catalunya és i serà un país immers en la globalització, de la qual la immigració n’és una de les conseqüències més palpables, i haurà de continuar assajant per donar resposta a aquest fenomen global des d’una perspectiva local.

Sembla clar que el principi que garanteix i orienta una inclusió adequada dels immigrants és la cohesió social. I aquesta cohesió al nostre país passa necessàriament per la generació d’espais i projectes en els quals tots els ciutadans tenen l’oportunitat d’interactuar i d’obtenir informació al més ajustada a la realitat possible en condicions d’una certa intersubjectivitat. Només des de l’acció en aquest sentit es pot prevenir la discriminació i el racisme allí on no ha aparegut, o preparar la intervenció en aquells indrets on ja és, dissortadament, una realitat.

L’educació en general, i l’escola en particular, hi tenen un rol central a l’hora d’estructurar espais i projectes ad hoc, per molts motius. Es tracta d’una institució per on passen tots els futurs ciutadans, el que significa una gran oportunitat per arribar al màxim de gent possible. D’altra banda, la pròpia finalitat dels centres educatius consisteix precisament en ajudar a fomentar uns valors favorables a la convivència i a la diversitat, un encaix perfecte quan parlem d’immigració. En darrer terme, pel marc escolar no només hi passen infants i joves, sinó també adults i alhora oportunitats d’incidència sobre el conjunt de les comunitats, i no només sobre un sector de població.

Els centres educatius sovint es troben en la situació de voler, per un costat, assumir el repte de la immigració com a propi i proporcionar-li un lloc destacat en el seu projecte educatiu i curricular i tanmateix, per l’altre costat, trobar-se mancades d’idees o de recursos per a poder impulsar accions concretes. Aquest material didàctic **Tot un**

món pretén contribuir a anar resolent aquesta mancança. Aprofitant un producte televisiu d'alta qualitat, es vol acostar el fenomen migratori a les aules des d'un enfocament que s'escapa de l'alarmisme o de la falsa tolerància.

L'activitat educativa que proposem de realitzar al voltant del programa **Tot Un Món** es contextualitza en un marc ampli que podríem denominar una "educació per a la ciutadania". Aquesta dimensió parteix de les següents premisses teòriques, properes a allò que podríem nomenar un enfocament socioconstructivista:

- Una educació per a la ciutadania respecte el tema de la immigració ha de tenir en compte dues dimensions: la sociopolítica – els drets i deures propis de cada ciutadà en general, i del ciutadà d'origen estranger en particular – i la simbólico-cultural –les característiques culturals comunes i específiques de l'entorn immediat, familiar i global que els concerneixen -.
- El procés de facilitació d'espais i oportunitats per a l'aprenentatge ha de contemplar un procés creixent de complexitat cognitiva i socioafectiva, d'acord amb les possibilitats evolutives i de desenvolupament de la persona a cada moment. Aquests estadis de facilitació van des de la presa de consciència a la presa d'un posicionament personal, passant per la comprensió dels fenòmens culturals i polítics de la societat, així com l'adquisició de competència crítica per a situar-se davant d'aquests.
- Convé combinar activitats que plantegin tant aspectes de mirada interior del subjecte amb vista a la transformació personal com aspectes de mirada a l'exterior, on s'ha de produir un aprenentatge pel que fa a l'entorn social i cultural.
- És important combinar activitats que plantegin tant aspectes de caràcter descriptiu com de caràcter problematitzador d'allò après, pas imprescindible per a provocar una construcció de coneixement sobre la realitat de la immigració que sigui emancipada, lliure i en condicions d'igualtat.
- El disseny dels distints estadis de treball ha de respondre a una lògica global i circular que condueixi la persona a través d'un recorregut d'aprenentatge que comença i acaba en el mateix lloc, però que canvia la perspectiva i la competència social d'aquell que ho ha recorregut pel que fa als temes identitaris i de ciutadania.

1.2. Característiques del material didàctic

L'enfocament del material aprofita l'aproximació "intercultural" que proporciona de la realitat migratòria a Catalunya, ja que:

- parla de l'ara i aquí, de persones reals que poden ser els nostres veïns, existeix un factor de proximitat que contribueix a què l'enfocament sigui significatiu
- defuig un enfocament culturalista i parla dels diversos aspectes reals de la vida quotidiana

El material proporciona una seqüència didàctica adaptada a les característiques evolutives i els interessos dels diversos alumnes, i ha de permetre que un alumne pugui seguir treballant sobre la mateixa proposta al llarg de les diferents etapes educatives.

El material s'entén sempre com un instrument de suport a una proposta pedagògica més àmplia d'Educació per la Ciutadania que du a terme el centre, i no pot ser considerat com un element tancat en si mateix. Des d'aquest punt de vista, aquesta proposta és una invitació a treballar EN GRUP.

El material és una invitació a enraonar en grup:

- Perquè enraonar és la millor manera de motivar
- Perquè enraonar fa pensar
- Perquè en grup és com es construeixen els estereotips i els prejudicis
- Perquè enraonant és com els educadors podem intervenir de forma directa
- Perquè el grup conté un potencial que facilita reconduir actituds per imitació, observació o modelatge

Des d'un punt de vista més fonamentador, volem destacar les següents característiques del material:

- Enraonem de persones immigrades, i no d'immigració- Fem proper i quotidià el tema. Quan parlem d'aspectes abstractes (lleis, etc.) ho fem des del punt de vista que afecta les persones.
- Enraonem de la diversitat de la diversitat- Promovem el contrast entre persones del mateix origen, trenquem la imatge d'homogeneïtat de les persones per la seva procedència.
- Enraonem de l'ara i aquí- ens interessa la història viva, anem a parlar de situacions properes
- Enraonem per aprendre a trencar esquemes
- Enraonem per conèixer i comprendre, no per jutjar- volem que el judici sigui lliure, però necessàriament fonamentat

1.3. Estructura del material didàctic

El material està dividit en dues parts ben diferenciades. En una primera part, adreçada al professorat, s'hi recullen les orientacions didàctiques per al desenvolupament de les activitats proposades. Consta de:

- Informació rellevant sobre l'encaix de les propostes didàctiques amb el desenvolupament del currículum educatiu. (pag.8)
- Tres seqüències didàctiques, una per a cada nivell, amb orientacions bàsiques per al desenvolupament de les activitats. Al final de cadascuna de les seqüències didàctiques s'exemplifica una sessió amb el propòsit d'orientar de manera precisa el desenvolupament de "Tot un Món" a l'aula .
- Un apartat amb informació complementària que conté un glossari, referències biogràfiques i webs.

En una segona part, els professionals de l'educació trobaran les activitats per fotocopiar i treballar amb l'alumnat (pàgs. 55-111), dividides en tres nivells en funció de la franja d'edat o nivell educatiu a què s'adrecen:

- Nivell de CONEIXEMENT- Elaborat per a nois i noies del cicle superior de primària i primer cicle d'ESO. Planteja activitats que, partint del programa televisiu, pretenen acostar informació sobre la realitat de la immigració a Catalunya. La finalitat consisteix en què l'alumnat, un cop treballades les activitats, disposi de dades contrastades, d'una actitud respectuosa i d'unes habilitats favorables a un acostament positiu al fet migratori.
- Nivell de COMPRENSIÓ- Elaborat per a nois i noies del segon cicle d'ESO. A aquesta edat, etapa final de l'ensenyament obligatori, es pressuposa un coneixement bàsic sobre la immigració, per la qual cosa es proposa un enfocament des de l'anàlisi de l'impacte de la realitat migratòria en el país, les problemàtiques que genera i les alternatives que s'hi intueixen.
- Nivell d'ACCIÓ SOCIAL- Elaborat per a l'alumnat de batxillerat i de cicles formatius. Tant si es tracta d'alumnat que segueix estudis de Batxillerat com si cursa Cicles Formatius, la immigració és una temàtica que afecta el currículum i les actituds d'aquests. La intenció d'aquest tercer nivell és, un cop l'alumnat disposa de les eines de coneixement i de comprensió del fenomen migratori, aprofundir en els models de societat i l'ordenament jurídic que caldria per assolir una societat amb altes quotes de benestar i convivència per a tots i entre tots.

Cadascun dels tres nivells té com a fil conductor una narració que pretén ser l'eix motivador de les activitats que es proposen; així, al primer nivell el fil conductor és la resolució d'un enigma que a través d'una carta plantegen 2 alumnes de 13 anys; al segon nivell l'eix incitador de les activitats és la relació amorosa entre dos alumnes, un noi d'origen senegalès i una noia catalana, i les traves i dificultats que es troben; finalment, al tercer nivell, i en primera persona, la Samira, de pares pakistanesos, planteja als alumnes dels estudis postobligatoris un dilema personal a fi de que l'ajudin a prendre una decisió.

Els continguts per a cada nivell procuren respondre a la finalitat i el sentit de cada nivell. Els trobem recollits en la següent taula, juntament amb els vídeos que han estat escollits per a treballar-los, vuit per als nivells 1 i 2, i deu per al nivell 3:

CONTINGUTS	CAPÍTOLS DEL PROGRAMA
NIVELL 1 - CONEIXEMENT	
• Característiques generals de la immigració a Catalunya • L'arribada • Immigració i habitatge • Immigració i escola • Diversitat cultural	• Remeses, diners cap a casa • Com entren: la patera • La comunitat xinesa • Equatorians a Madrid • Carrers amb molta vida • Compartir l'habitatge • Els esplais i l'escola • La celebració
NIVELL 2 - COMPRENSIÓ	
• Els joves immigrants • Les dificultats de les persones immigrades per a la inclusió social • Racisme i discriminació • La construcció de la identitat • Dona immigrada	• Mites i rumors • Ulldecona: 24% immigrants • Arrelar • El mocador • Els fills • Racisme i xenofòbia • Problemes a casa • A judici i a presó
NIVELL 3 - ACCIÓ SOCIAL	
• Drets i llibertats de les persones estrangeres a l'Estat espanyol • Model de societat intercultural • Desigualtat en l'àmbit laboral • La dificultat dels papers • Alternatives a les desigualtats plantejades per la llei	• Perdent els papers • Treballant sense papers • Cambrers i cuiners • Immigrants autònoms • Reagrupament familiar • Immigrants en barris d'immigrants • Arribar i adaptar-se • Teixint xarxes • Tancaments: llei d'estrangeria • Ciutadans amb nacionalitat

2. "TOT UN MÓN" COM A EINA PER AL DESENVOLUPAMENT DEL CURRÍCULUM

2.1. Educació Primària¹

El currículum de l'Educació Primària inclou, entre els seus objectius generals, dos que tenen relació directa amb la proposta didàctica de "Tot un món":

3. Mostrar-se participatiu i solidari de forma responsable i respectar els valors morals, socials i ètics propis i dels altres, per a exercitar-se en els principis bàsics de la convivència i d'estima per la pau.

13. Conèixer el patrimoni cultural i gaudir-ne, per a participar en la seva conservació i respectar la diversitat lingüística i cultural dels pobles i les persones.

Més en concret, quan ens referim a la concreció d'aquests objectius generals d'etapa per al Cicle Superior (10-12 anys), seguim trobant la correspondència entre allò que disposa la normativa curricular i les finalitats del material didàctic.

3.1. Mostrar-se participatiu i solidari en els valors bàsics que regeixen la vida i la convivència humana.

3.2. Adequar la pròpia conducta a les normes i valors bàsics de convivència humana i saber rectificar quan la forma d'actuar s'aparta d'aquestes normes i valors.

3.3. Assumir responsablement i amb sentit crític els valors morals, socials i ètics i adquirits com a afirmació de la personalitat pròpia.

13.3. Valorar la diversitat lingüística i cultural com a element enriquidor del patrimoni dels pobles.

De fet, la proposta d'etapa per a l'Educació Primària és una proposta que es fonamenta en una educació integral, social i moral, elements imprescindibles d'una Educació per a la Ciutadania compromesa amb

¹ Informació elaborada a partir del DECRET 179/2002, de 25 de juny, pel qual es modifiquen els Decrets següents: Decret 75/1992, de 9 de març, pel qual es va establir l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria a Catalunya; el Decret 96/1992, de 28 d'abril, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments d'educació secundària obligatòria i, finalment, el Decret 75/1996, de 5 de març, pel qual s'estableix l'ordenació dels crèdits variables de l'educació secundària obligatòria

la convivència respecte a la immigració i la diversitat cultural. En aquest sentit, destaquem l'èmfasi del currículum de l'Educació Primària en els temes transversals, destacant-ne tres que tenen relació directa amb el contingut de la proposta didàctica de "Tot un món":

- Educació per a la pau
- Educació moral i cívica
- Educació per a la diversitat intercultural

A continuació, i d'una manera molt breu, presentem com s'han incorporat els temes transversals a l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural que tenen més a veure amb el tipus de continguts i proposta didàctica de "Tot un món": educació per a la pau, educació moral i cívica, i educació per a la diversitat intercultural.

Educació per a la pau

- Desenvolupar actituds que afavoreixen el diàleg, la solidaritat, la tolerància i la no discriminació en l'entorn social, en les activitats humanes, en els treballs col·lectius i en favor de la convivència pacífica.
- Conèixer els mecanismes de resolució de conflictes d'interessos i els organismes encarregats del manteniment de la pau i la defensa dels drets humans.
- Valorar l'ús del diàleg com a actitud normal per resoldre conflictes, contrastar opinions i harmonitzar interessos, situar-se en el punt de vista d'altres persones i lluitar, d'acord amb les pròpies possibilitats, a favor de la pau i la convivència com a membre de la societat.
- Adoptar una postura de compromís actiu en defensa dels drets humans i per la superació de tota mena de discriminacions i situacions que reflecteixin una actitud insolidària i intolerant, assumint una posició solidària davant els principals problemes de la humanitat.

Educació moral i cívica

- Conèixer el mecanisme de funcionament d'algunes organitzacions socials i polítiques, defensar activament els drets i deures de cada membre de la societat i valorar el diàleg com a instrument per solucionar els problemes de convivència.
- Sensibilitzar-se davant els problemes de l'emigració, respectar els símbols, costums i formes de vida d'altres pobles i nacions i rebutjar tota mena de discriminacions.

- Valorar la solidaritat entre els països i prendre una actitud de compromís actiu en la defensa dels drets humans i el medi.
- Respectar les restes historicoartístiques presents en el medi.
- Respectar les normes de convivència i fomentar una participació activa en els treballs col·lectius i les organitzacions socials.

Educació per a la diversitat intercultural

- Interessar-se per conèixer la cultura i les formes de vida de diferents pobles i nacions i dels col·lectius minoritaris de l'entorn i promoure actituds d'acostament i d'interrelació a fi de fomentar un enriquiment mutu i afavorir el respecte dels drets fonamentals.
- Identificar i comparar la diversitat cultural, ètnica, econòmica, etc. amb altres persones o grups de l'entorn o de diferents indrets del món i valorar la necessitat de promoure una societat i un món interculturals.
- Valorar i respectar les formes de vida, els costums i els valors dels diversos grups ètnics que han participat en la creació de la nostra cultura, adoptant una actitud crítica davant les discriminacions i injustícies cap a altres cultures en diferents moments de la història i en l'actualitat, com una preciosa herència de civilització i un model de conducta per als nostres successors.

Tanmateix, no podem oblidar que una de les àrees de coneixement on més encaixa el treball sistemàtic i continuat a partir de la proposta didàctica de “Tot un món” és la relacionada amb el Coneixement del Medi Social i Cultural. Entre els objectius general de l'Àrea per a aquesta etapa n'hi ha dos que coincideixen amb els objectius de “Tot un món”

8. Reconèixer, valorar i complir les normes socials relacionades amb el respecte a si mateix i a les altres persones i aquelles que regulen les relacions i la convivència entre la diversitat de grups que configuren la pròpia comunitat.

9. Respectar els valors morals, socials i ètics propis i dels altres a partir de l'exercici dels drets i deures democràtics en les seves actuacions convivencials.

Si anem a mirar la concreció d'aquests objectius generals d'àrea per al Cicle Superior, seguim observant, en alguns d'ells, una estreta

relació entre la proposta curricular i la proposta que aquest material ofereix per treballar el tema de la immigració.

8A. Conèixer, respectar i acceptar les diferències, els valors i interessos dels diferents grups de pertinença.

8B. Assumir de forma constructiva, responsable i solidària els compromisos adquirits, aplicant actituds tolerants i flexibles, i valorant el debat i la confrontació d'interessos com aspectes que contribueixen a la consecució de posicions més objectives i enriquidores per a tots els membres del grup.

9A. Demostrar sensibilitat pels drets i deures que tenim les persones, les unes envers les altres, i comportar-se d'acord amb les normes que regulen la vida quotidiana i personal com a ciutadans i com a membres d'una organització política.

9C. Defensar els drets i deures com un bé inalienable i definidor de qualsevol grup social.

Finalment, entre els continguts propis de l'Àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural per al Cicle Superior de l'etapa d'Educació Primària, distribuïts en quatre grans blocs (les persones i l'organització, les persones i el territori, activitats humanes i l'evolució històrica), trobem que la proposta didàctica "Tot un món" és útil com a material per desenvolupar els conceptes, les actituds i els procediments del Bloc "Les persones i l'organització", que detallem a continuació:

Conceptes

1. Dades d'identificació personal amb relació a si mateix i als espais on es desenvolupa la vida quotidiana.
2. Drets i deures personals i col·lectius.
3. L'organització de la vida social.
4. La població (densitat, grups de població, moviments naturals i migratoris).
5. L'organització política de Catalunya, de l'Estat espanyol, de la Unió Europea i de l'ONU.
6. L'organització territorial i la població a Catalunya, a l'Estat espanyol i al món.

Procediments

1. Ús de tècniques, instruments, aparells i documents per obtenir informació, i utilització, si escau, dels instruments i recursos de la tecnologia de la informació per processar-la i representar-la.
2. Plantejament de problemes i de preguntes relacionats amb fets verificables i iniciació a la formulació d'hipòtesis relacionades amb fets verificables.
3. Formulacions de generalitzacions a partir de l'anàlisi i el contrast de les informacions recollides en altres àmbits, fets o situacions.
4. Selecció de fonts d'informació bàsiques directes i indirectes i utilització d'eines apropiades de processament de les dades obtingudes per facilitar la representació i l'elaboració de conclusions.
5. Expressió de conclusions amb diferents tipus de suport.

Actituds

1. Consciència progressiva de la responsabilitat i de la presa de decisions.
2. Valoració de si mateix, d'un estil de vida personal i actitud crítica davant pràctiques socials que afecten la salut.
3. Acceptació de normes referides a si mateix, com a persona i com a membre d'una comunitat.
4. Sensibilització pels drets i deures humans.
5. Participació en la vida col·lectiva respectant les normes de convivència.
6. Comportament amb les normes que regulen la vida quotidiana i personal com a ciutadà.
7. Respecte dels béns materials de les persones, institucions o serveis.
8. Valoració de les tasques encaminades a la pau i el benestar.
9. Acceptació de normes de treball col·lectiu.
10. Interès en l'adquisició d'un mètode i estil particulars de treball.
11. Sensibilitat i respecte pels costums i modes de vida de poblacions distintes a la pròpia.

2.2. Educació Secundària Obligatòria²

A l'espera del desplegament de la nova matèria que contempla la LOE, l'Educació per a la Ciutadania (una matèria estretament lligada a les pretensions i formats que presenta la proposta didàctica de "Tot un món"), resulta evident que una de les àrees de coneixement que més s'adequa al treball de continguts sobre immigració en el currículum de l'Educació Secundària Obligatòria (ESO d'ara endavant) és la de Ciències Socials.

² IDEM

Tal com diu el currículum de l'Àrea de Ciències Socials de l'ESO en la seva introducció, *"la presència de les ciències socials a l'etapa d'educació secundària obligatòria té per finalitats educatives més rellevants facilitar l'aprenentatge dels principals problemes del món actual, aprofundir en l'anàlisi dels fenòmens que tenen lloc en el territori com a resultat de la interacció dels agents humans i naturals i contribuir a la comprensió del funcionament bàsic de les societats humanes en el present i en el passat. En totes i cadascuna d'aquestes dimensions del coneixement social l'alumnat de les edats compreses entre els 12 i els 16 anys s'ha d'introduir ja d'una manera sistemàtica en el discerniment dels diversos motius i causes que les expliquen"*. Queda palesa, doncs, la intenció de fer una aproximació des de la comprensió als fets i fenòmens socials, tal com hem establert en la proposta didàctica de "Tot un món" per al primer i segon nivell (adreçat al Primer i Segon Cicle d'ESO respectivament).

En aquest sentit, també volem fer ressò de l'èmfasi especial que disposa el currículum d'aquesta Àrea a l'hora de tenir en compte la nova realitat catalana fruit de la immigració recent: *"Així mateix, des d'aquesta àrea, s'ha de fomentar el coneixement i respecte per les altres identitats i cultures diferents a la pròpia, i concebre-les com una font d'enriquiment personal i col·lectiu, entre moltes altres raons perquè en molts casos són elles mateixes elements històrics que han contribuït i contribueixen a la definició actual de Catalunya"*.

Entre els objectius generals de Ciències Socials reconeixem diversos relacionats amb l'esfera de finalitats educatives relacionades amb la immigració:

9. Entendre que l'estructura i la dinàmica de les nacions, les societats i els territoris són el resultat de processos històrics en què incideixen múltiples factors.

10. Entendre punts de vista, formes de vida, codis morals diferents als comuns de l'àrea cultural occidental, tot relativitzant les diferències i valorant les aportacions d'altres àrees culturals, i, igualment, situar-se en el punt de vista de persones d'altres temps o llocs com a actitud necessària per viure en una societat progressivament multicultural.

14. Inserir-se activament, participativament, democràticament i críticament, en la societat i cultura de Catalunya i projectar la seva actuació a àmbits més amplis, on la cregui necessària i possible.

Pel que fa als continguts, observem que "Tot un món" pot resultar una bona eina per al treball tant de continguts procedimentals com

conceptuals i actitudinals. D'entre els procedimentals, destaquem els blocs 3 i 4 que es dediquen a "*l'obtenció i anàlisi de la informació*" i a "*l'aplicació i comunicació de la informació*" respectivament. De fet, la proposta didàctica per al segon nivell està basada en la realització d'un projecte d'investigació, per al qual el visionat dels vídeos és l'eix conductor i formulador de preguntes de recerca. Tal com diu el currículum oficial, amb "Tot un món", l'alumnat podrà aprofundir en els següents continguts procedimentals prescriptius:

3. Obtenció i anàlisi de la informació.

3.1 Utilització de registres per recollir dades a partir de l'observació directa (treball de camp) i indirecta.

3.2 Elaboració i interpretació d'enquestes, entrevistes, qüestionaris i fonts orals d'informació.

3.3 Recull d'informació per mitjans informàtics i telemàtics, en especial en fonts estructurades d'informació i en altres recursos de la xarxa (Internet).

3.4 Elaboració (manual o per mitjans informàtics), lectura i interpretació d'estadístiques i gràfics.

3.5 Lectura i interpretació de documents escrits de tot tipus.

4. Aplicació i comunicació de la informació.

4.1 Participació activa en debats, tant presencials com telemàtics, i en l'elaboració de judicis fonamentats.

4.2 Elaboració de treballs monogràfics amb ajut d'eines ofimàtiques.

4.3 Confecció de murals i gràfics amb l'ajut d'eines ofimàtiques.

4.4 Exposicions orals amb o sense ajut de suports visuals o d'eines de presentació informàtiques.

4.5 Elaboració d'anàlisi i síntesi escrites a partir de diferents tipus d'informació.

Si passem a analitzar els continguts conceptuals prescriptius per a aquesta Àrea de coneixement, també trobem un bloc de continguts que encaixa perfectament amb la proposta didàctica, el dedicat a treballar "*l'ocupació i organització del territori*" (Bloc 2). A continuació aportem el detall d'aquest bloc per exemplificar la relació amb "Tot un món":

2. Ocupació i organització del territori.

La societat: estructura, organització i dinàmica.

Població i poblament.

Societat i economia.

Societat i política: nació, estat i règim polític. L'organització territorial.

Societat i urbanització del territori.

Societat i cultura: diversitat cultural i multiculturalitat.

Finalment, ressaltem l'elevada correspondència entre els continguts actitudinals que promou la proposta didàctica i el currículum oficial. Trobem que els blocs de continguts actitudinals que s'hi relacionen més directament són el 3 (*"Valoració positiva de la convivència cívica i social"*), el 4 (*"Respecte, solidaritat i cooperació"*) i el 5 (*"Relativisme"*). La concreció d'aquests continguts actitudinals la podem consultar en el llistat següent:

3. Valoració positiva de la convivència cívica i social.

3.1 Acceptació dels drets i deures com a ciutadans.

3.2 Actitud de participació en les institucions cíviques i democràtiques.

3.3 Defensa dels drets, les llibertats i el patrimoni de la comunitat.

4. Respecte, solidaritat i cooperació.

4.1 Actitud solidària i de cooperació.

4.2 Respecte del medi ambient.

4.3 Respecte del patrimoni del present i del passat.

5. Relativisme.

5.1 Relativització de la pròpia cultura i civilització.

5.2 Valoració de les cultures foranes i les dels temps passats.

5.3 Valoració dels dilemes morals del nostre temps.

Volem centrar una última reflexió sobre quins cursos de Primer i Segon Cicle de l'ESO resulten més convenients a l'hora d'incorporar activitats de "Tot un món". Tenint en compte la seqüenciació oficial que proposa el currículum, aquesta proposta didàctica s'ajusta als continguts que s'imparteixen al segon i tercer curs, especialment aquells més destinats a la Geografia.

Concretament, a segon curs, el nivell 1 de "Tot un món" té un potencial adequat per a tots els temes en general, i per als temes 2, 5 i 6 del bloc de Geografia en particular, ja que es tracta d'aquells en què el tema de la immigració hi té una relació directa:

2. Població i poblament. Dinàmica, estructura i moviments de població. Anàlisi del fet migratori a Catalunya i a Espanya.

5. Societat i política (II): els estats del món. La Unió Europea.

6. La diversitat cultural. Elements d'una cultura.

A tercer curs, el nivell 2 de “Tot un món” té un potencial adequat per a tots els temes en general, i per als temes 1, 9, 10 i 11 en particular, tal com es pot veure en el llistat següent:

1. La població i el poblament del món. Anàlisi demogràfica de Catalunya i d'Espanya.

9. Un món desigual. La mundialització. Desenvolupament i subdesenvolupament. Localització dels conflictes.

10. Un món divers: heterogeneïtat cultural al món. Les grans àrees culturals. La convivència de cultures.

11. La regió geogràfica: les grans regions del món.

2.3. Educació Secundària Postobligatòria³

L'Educació Secundària Postobligatòria (ESPO d'ara endavant), que comprèn el Batxillerat i els Cicles Formatius, no disposa d'un espai específic per tractar el tema de la immigració de forma concreta. Els motius poden ser diversos. D'una banda, es parteix del criteri d'haver treballat aquestes temàtiques en etapes anteriors (Primària i ESO), per la qual cosa pot resultar innecessari una reiteració de quelcom que ja ha estat assolit.

En segon lloc, la pròpia orientació d'aquests estudis, que no és bàsica sinó d'especialització, restringeix les possibilitats d'introduir-hi temes transversals i/o d'actualitat. En el cas del Batxillerat, el currículum té una direcció molt definida envers la via acadèmica i la preparació de l'accés a la Universitat. I en els dels Cicles Formatius, de preparació per al món del treball en tècniques i procediments.

No obstant, que el currículum postobligatori disposi d'aquestes característiques no significa que els joves entre 16 i 20 anys no necessitin formar-se en temes d'immigració. En el cas que abordem, persones a la porta d'esdevenir ciutadans i ciutadanes de ple dret per la seva majoria d'edat, també necessiten trobar espais d'aprenentatge que els estimuli l'interès i els fomenti la competència a l'hora d'elaborar un criteri propi sobre el fenomen migratori a la nostra societat. I penso que l'IES, igual que en el cas de l'ESO, pot

³ Informació elaborada a partir del DECRET 182/2002, de 25 de juny, pel qual es modifiquen: el Decret 82/1996, de 5 de març, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de batxillerat, i el Decret 22/1999, de 9 de febrer, pel qual s'adequa l'organització dels ensenyaments de batxillerat al règim nocturn.

continuar essent un marc propici per a aquest tipus d'educació en aquestes edats.

En conseqüència, en aquest apartat no ens dedicarem a establir la relació entre la proposta didàctica “Tot un món” i el currículum de Batxillerat i de Cicles Formatius, sinó que aportarem unes propostes d'articulació del tema de la immigració a l'ESPO, amb la finalitat que els equips docents d'aquesta etapa hi puguin trobar recomanacions i suggeriments sobre com introduir la dimensió del fenomen migratori en el desenvolupament ordinari dels seus estudis.

En el cas del Batxillerat, considerem les següents possibilitats d'utilització d'aquesta proposta didàctica:

- Si pensem en totes les modalitats del Batxillerat, un espai adequat per a desplegar-hi activitats que plantegin temes socials pot ser la tutoria setmanal. “Tot un món” és una proposta que planteja qüestions d'actualitat, sota un format d'activitat participativa i que requereix implicació individual i col·lectiva, per la qual cosa pot esdevenir una eina útil per al treball de la dinàmica grupal i, a més, introduir continguts presents en la realitat social amb tot el que això implica de motivació.
- Tanmateix, hem de reconèixer que l'especialitat de Batxillerat que més s'hi escau per treballar “Tot un món” és la d'Humanitats i Ciències Socials. En aquesta, trobem espais en les matèries de la part diversificada, com ara Geografia, i de les matèries optatives tipificades, d'entre les quals destaquem Sociologia.
- Seguint amb aquest mateix cas de l'especialitat d'Humanitats i Ciències Socials, “Tot un món” pot marcar les línies generals d'un treball de recerca. Al llarg de la proposta didàctica del tercer nivell, s'hi inclouen suggeriments pel que fa a l'enfocament de diversos estudis que poden ser duts a terme.

En el cas dels Cicles Formatius de Grau Mitjà i/o Grau Superior, considerem les següents possibilitats d'utilització d'aquesta proposta didàctica:

- Es tracta d'una proposta didàctica útil a l'hora de realitzar sessions de tutoria, o impulsar projectes de centre que volen obrir-se a la realitat de l'entorn més enllà de l'ensenyament concret de les habilitats i les eines pròpies d'una professió.
- En el marc estricte del currículum, “Tot un món” pot esdevenir un material molt útil per treballar la Formació Ocupacional i Laboral (FOL). Atès que la immigració que arriba actualment al nostre país és d'arrel econòmica i el tema del treball és un dels eixos

principals a l'hora d'abordar-lo, aquesta proposta didàctica por suggerir idees al professorat sobre com incorporar-ho.

3. DESCOBERTA DE LA IMMIGRACIÓ

PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE CICLE SUPERIOR de PRIMÀRIA I PRIMER CICLE d'ESO

MATERIAL PER AL PROFESSORAT - SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA

3.1. Orientació general

L'enfocament de la proposta educativa que plantejem⁴ per aquesta franja d'edat se centra en la sensibilització i el coneixement, amb l'objectiu de proporcionar elements que permetin construir posteriorment judicis de valor ajustats i fonamentats. Proposem que els alumnes desenvolupin un aprenentatge a partir de la descoberta i de l'enigma:

- això s'adequa a les característiques cognitives de la seva etapa evolutiva
- l'enfocament suposa en si una motivació
- l'aproximació indirecta permet evitar l'estigmatització

Una condició important per a la bona realització de les activitats és que el grup d'alumnes a qui s'adrecen estigui acostumat a treballar en equip i a parlar en grup. Altrament, veiem difícil que les activitats puguin assolir els objectius que es plantegen.

Disseny de la proposta educativa “Coneguem la immigració”

Les activitats proposem per aquest primer nivell tenen com a eix conductor la resolució d'un enigma per part de l'alumnat. Els protagonistes de la proposta tenen 13 anys i són: el Dani (de família de Palafrugell) i la Salima (de família de Marroc). La Salima té problemes de discriminació a l'IES amb unes companyes de classe, i el Dani i ella emprenen un viatge envers la descoberta de l'enigma de la convivència a la classe per donar resposta a la pregunta d'un vell savi, en Tomeu.

Els nois van viatjant per les diferents destinacions que marca el sobre amb adreces. Recuperen CD i preguntes al voltant d'un tema: la immigració recent al nostre país. Cada cinta proposa respondre correctament diverses preguntes i proporciona un curt de 3 minuts que dóna pistes per encertar la resposta⁵. Si les preguntes han estat respostes correctament pel conjunt del grup-classe, el professor que dinamitza les sessions lliura un sobre a l'alumnat que conté una de

⁴ Trobareu les activitats adreçades a aquesta franja d'edat a la pàgina 53

⁵ Les respostes a les preguntes són a l'apartat 7, pàgina 27

les lletres, i es dóna tant el seu significat com la seva ubicació en la fórmula. Aquesta operació es repeteix per a cada sessió i bloc de preguntes.

El significat de cada lletra és:

I=identitat
G=globalització
U=universal
A=amistat
L=local
S=solidaritat

Al final del treball de les sessions, i un cop obtingut el significat de cada lletra, el professor els demana que endevinin què vol dir la “K” de la fórmula, fent-los relacionar el significat de cada lletra amb els continguts que s’han anat treballant i ajudant-los a plantejar hipòtesis sobre el sentit de la “K”. Finalment els revela que “K=convivència”, i convida els alumnes a reflexionar sobre el seu significat en la seva realitat concreta del barri o poble. Es tracta d’elaborar una perspectiva comparativa amb la seva realitat immediata, i analitzar les claus, després d’haver treballat durant 10 hores, que són favorables a la convivència i la inclusió en l’àmbit social immediat, a l’IES i a la classe.

Aquesta proposta educativa requereix:

- el desdoblament dels grups-classe en petits equips de 15 persones
- el visionat de 8 cintes de vídeo de 3 minuts cadascuna (24 minuts)
- una dedicació horària d’unes 8-10 hores de treball (3 setmanes al voltant de 3-4 hores de treball per setmana)

3.2. Seqüència didàctica de les sessions

SESSIÓ	ORGANITZACIÓ DE TASQUES DE LA SESSIÓ	TEMPS (APROX.)
Introducció	Introducció al treball: - Presentació de l’activitat general - Exercici de l’arbre genealògic dels orígens de cada alumne - Debat sobre aspectes positius consolidats i reptes per resoldre de la immigració recent	1 hora
Exploració 1	Bloc temàtic: Per què arriben ciutadans	1 hora

	immigrants a Catalunya avui? - Visionat de vídeo: Remeses, diners cap a casa - Treball de les preguntes - Treball dels conceptes: • immigració/emigració • immigració/estrangeria • immigració econòmica/política/social-cultural • globalització econòmica • fluxos migratoris	
Exploració 2	Bloc temàtic: Com arriben els ciutadans immigrants a Catalunya? - Visionat de vídeo “ Com entren: La patera” - Treball de les preguntes - Treball dels continguts: • els “sense papers”: concepte i causes • mapa dels fluxos d'entrada a Catalunya • drets humans i mobilitat: circulació de productes i de persones • la fortalesa europea: causes i dinàmiques	1 hora
Descoberta 1	Bloc temàtic: Qui són els ciutadans immigrants? (a Catalunya i a l'Estat) - Visionat de vídeo “La Comunitat Xinesa” - Treball de les preguntes - Visionat de vídeo “ Hispanoamericans a Madrid” - Treball de les preguntes - Treball del contingut: • mapa de la immigració a l'Estat (destinacions i orígens) • mapa de la immigració a Catalunya (destinacions i orígens)	1 hora
Descoberta 2	Bloc temàtic: On viuen els ciutadans immigrants? - Visionat de vídeos “Carrers amb molta vida” i “Compartir l'habitatge” - Treball de les preguntes - Treball de continguts: • immigració i condicions d'habitatge • ghetto • barris-dormitori i inclusió social	1 hora
Descoberta 3	Bloc temàtic: Com vivim els nois i noies de família immigrada de la nostra edat?	1 hora

	- Visionat dels vídeos “Els Esplais i l’Escola” i “La celebració” - Treball de les preguntes - Treball de continguts: • la vida quotidiana d’un adolescent de família immigrada • les “segones generacions”: convergències i divergències amb els adults • els fills i filles de família musulmana	
Síntesi 1	Introducció al treball de síntesi: - Desxiframent de la fórmula lletra a lletra. - Hipòtesis sobre el significat de “K” - Avaluació del clima de convivència al barri, institut i classe	1 hora
Síntesi 2	- Elaboració d’una fórmula pròpia per a la convivència al barri, institut i classe: • Criteris (en petit grup) • Accions (en gran grup) - Compromisos d’acció	1 hora

3.3. Exemple de desenvolupament d’una sessió

Per tal que el professorat de tercer cicle d’Educació Primària i/o primer cicle d’Educació Secundària Obligatoria disposi d’una orientació precisa sobre com portar la proposta didàctica de “Tot un món” a l’aula, oferim un exemple de desenvolupament d’una sessió.

Hem escollit l’apartat relacionat amb l’arribada dels ciutadans immigrants a Catalunya, i a continuació reproduïm una seqüència d’allò que podria ser una classe:

1 – Presentació

El professor escriu en un suport (pissarra, mural, projector...) la pregunta que serveix de fil conductor al contingut que es proposa de fer: “Com arriben els ciutadans immigrants a Catalunya?”

El professor aprofitarà per a fer algunes precisions sobre la pregunta: es tracta de parlar sobre la immigració recent, no la immigració que va venir fa dues o tres dècades. Es proposa de posar un especial èmfasi en aquells immigrants que vénen de països de l’Europa de l’est o dels continents asiàtic, africà o americà.

El professor demana si hi ha algun alumne immigrant a l'aula que vulgui explicar com va arribar la seva família. També demana a tothom que plantegi hipòtesis inicials sobre la resposta, sense contestar si les afirmacions dels alumnes són correctes o no, ja que les respostes les hem de trobar en el visionat del vídeo.

2 – Lligam amb l'eix conductor de la proposta

El professor presenta i llegeix el text introductori que s'inclou en el material, que lliga la feina amb les sessions anteriors que s'han realitzat sobre "Tot un món" i que servirà de continuïtat posterior. En concret, el text corresponent a aquest tema és:

La segona adreça del llistat ens porta a Begur. Seguim la pista dels sobres, els colors, ... i trobem un nou petit paquet amb un nou CD i un altre paper amb una pregunta. Aquest cop la qüestió és: **com arriben els ciutadans immigrants a Catalunya?** Ens posem en marxa per visionar el clip, titulat "Com entren: la patera" i respondre les preguntes que ens imaginem que apareixeran.

La introducció de cada sessió es pot trobar en el material de l'alumnat, juntament amb les preguntes corresponents al vídeo relacionat amb el tema.

3 – Primer visionat del clip

El professor demana als alumnes de veure el clip amb atenció, intentant d'obtenir informació que sigui útil per a respondre la pregunta que dóna sentit al treball de la sessió: les vies d'entrada.

4 – Lectura conjunta de les preguntes

El professor distribueix còpies individuals amb les preguntes que caldrà respondre a partir de la informació obtinguda pel vídeo. Demana a diferents alumnes que vagin llegint les qüestions i les respostes.

Després de realitzar la lectura col·lectiva, el professor pregunta als alumnes si tenen algun dubte sobre les paraules i/o conceptes que s'hi detallen. Els apunta en un suport escrit (pissarra, projector, ...) i convida els alumnes a respondre ells mateixos el significat. En el cas que algun terme sigui desconegut per tothom, el professor en facilitarà el significat.

Concretament, les preguntes corresponents a aquest apartat són les següents, i les podem trobar juntament amb la introducció en el material per a l'alumnat:

1. Les vies d'entrada al país utilitzades majoritàriament pels ciutadans immigrants són:

- a) en patera per l'estret de Gibraltar
- b) per Portugal
- c) per l'aeroport de Barajas i la frontera francesa

2. Un "sense papers" és:

- a) Un ciutadà estranger delinqüent
- b) Un ciutadà estranger que li falten els permisos de treball i de residència
- c) Un ciutadà estranger que ha perdut el passaport

3. Normalment, el pas dels ciutadans estrangers que volen arribar a l'estat espanyol per l'estret de Gibraltar de forma irregular ho fan sota l'organització:

- a) d'agències de viatges especialitzades
- b) d'un organisme responsable del Govern espanyol gestionat per la Guàrdia Civil
- c) de grups mafiosos que extorsionen els estrangers sense cap garantia d'arribar a bon port ni de seguretat personal

4. Les possibilitats de mobilitat entre ciutadans europeus i africans respon a les següents característiques:

- a) Els ciutadans europeus poden viatjar sense problemes a països africans, però els ciutadans africans tenen greus dificultats per viatjar a països europeus
- b) Els ciutadans africans poden viatjar sense problemes a països europeus, però els ciutadans europeus tenen greus dificultats per viatjar a països africans
- c) Tots els ciutadans europeus i africans es poden moure lliurement d'un país a l'altre sense restriccions

5 – Organització del treball col·lectiu

El professor organitza el gran grup en petits grups de 3-4 alumnes. Poden ser els alumnes de la mateixa taula, si estan distribuïts d'aquesta manera, o bé els companys que tenen al costat.

És important que els alumnes no s'agrupin per afinitat personal sinó a l'atzar, amb altres companys amb els quals no es relacionen. També és important que, si hi ha presència d'alumnat de família immigrada, no quedi tot concentrat en un únic subgrup sinó que estigui distribuït en tots ells per afavorir que tothom pugui tenir accés a la informació que aquests poden oferir respecte a la seva experiència.

6 - Segon visionat del clip

El professor torna a passar el clip corresponent i els alumnes el veuen en grup.

Un cop acabat el visionat, el professor demana que els subgrups responguin les preguntes que han llegit prèviament. Ho han de fer de forma conjunta tots els membres del subgrup, i tots han d'estar d'acord en la resposta.

7 – Tancament

El professor fixa l'atenció del grup en la primera pregunta, i demana que un portaveu de cada subgrup digui quina ha estat la resposta que ha escollit: “a”, “b” o “c”. Cada portaveu, a més de dir quina opció han triat, han de dir els motius pels quals l'han escollida.

El professor fa una primera valoració del resultat de la classe, assenyalant si hi ha hagut coincidència o discrepància entre els diferents subgrups.

El professor indica la resposta correcta, i en dóna una explicació dels motius. Les respostes correctes i un breu text que les justifica es poden trobar en l'annex 2 d'aquesta “Guia per al professorat”. Concretament, les respostes correctes d'aquest apartat són les següents:

La resposta correcta a (1) és “c”. Només el darrer any van entrar 300.000 estrangers a Espanya, dels quals sols 4.000 ho van fer per l'estret de Gibraltar. Els mitjans de comunicació projecten una imatge de l'entrada per l'estret de Gibraltar que ens fa pensar que es tracta de l'única via, quan n'hi ha moltes d'altres i més importants.

La resposta correcta a (2) és “b”. Tota persona estrangera que ve de fora de la UE, si vol viure a Catalunya, necessita tenir un permís de residència i un permís de treball. El procés per aconseguir aquests dos permisos és molt complex, la qual cosa fa que alguns d'ells no en disposin, i se'ls anomeni “sense papers”. Amb tot, no disposar d'aquesta documentació no els converteix en delinqüents sinó en infractors d'una falta administrativa (com per exemple conduir sense permís de conducció al damunt)

La resposta correcta a (3) és “c”. Es calcula que més de 70 grups mafiosos operen a l'estat espanyol per facilitar l'accés al territori. Cobren preus molt elevats i no donen cap garantia de protecció, ni per a l'objectiu del viatge ni per a les mínimes condicions de protegir la vida.

La resposta correcta a (4) és “a”. Quan un ciutadà africà ha de viatjar a un país europeu, com ara el nostre, necessita realitzar un conjunt de tràmits molt complexos que no sempre acaben bé. En canvi, els ciutadans europeus no tenen massa dificultats a l'hora d'obtenir visats que els permetin accedir a països africans. Fins i tot hi ha països africans per als quals no necessiten ni visats d'entrada.

A continuació, el professor repeteix la mateixa operació amb cadascuna de les preguntes restants: 2, 3 i 4.

Al final, el professor dóna un sobre que conté una de les lletres de la fórmula i el seu significat, i es penja a la cartellera de la classe.

Cada alumne disposa d'un apartat del seu quadern habitual de Coneixement del Medi Social i Cultural (Primària) o de Ciències Socials (Secundària Obligatòria) destinat a prendre notes sobre les sessions de treball de "Tot un món". Demana que els alumnes hi escriguin tres o quatre idees principals d'allò que han après al llarg de la sessió.

3.4. Respostes a les activitats de l'apartat 7

Respostes a l'apartat destinat a analitzar "Per què arriben ciutadans immigrants a Catalunya avui?"

- Vídeo "Remeses, diners cap a casa"

1. La majoria dels immigrants que arriben a Catalunya durant aquests darrers anys vénen per motius:

- a) Culturals, són estudiants que es desplacen per estudiar en instituts i universitats catalanes
- b) Econòmics, són adults i joves que vénen a trobar una feina que els permeti guanyar més diners que al seu país d'origen
- c) Polítics, són refugiats que estan perseguits en el seu país per les seves idees o creences

La resposta correcta a (1) és "b". Es calcula que més del 95% de la població immigrada censada a Catalunya ha arribat al país per motius d'ordre socioeconòmic.

2. Les remeses de diners dels immigrants als països d'origen:

- a) Són inexistents, no ho fa pràcticament ningú
- b) És habitual, ho fan molts
- c) És molt habitual, més de la meitat dels immigrants envien remeses cada mes

La resposta correcta a (2) és "c". Es calcula que el 60% dels immigrants censats a Catalunya envien cada mes remeses de diners a les seves famílies en el país d'origen.

3. Un cop els diners arriben al país d'origen dels immigrants, els seus familiars els utilitzen per a:

- a) consum diari (comprar menjar, roba, etc...)
- b) adquirir un nou habitatge
- c) muntar un negoci familiar

La resposta correcta a (3) és "a". Tal com afirma Luis de Sebastián en el vídeo, la majoria de les remeses no són per inversions sinó per consum diari.

Respostes a l'apartat destinat a analitzar "Com arriben els ciutadans immigrants a Catalunya?"

- Vídeo "Com entren: la patera"

1. Les vies d'entrada al país utilitzades majoritàriament pels ciutadans immigrants són:

- d) en patera per l'estret de Gibraltar
- e) per Portugal
- f) per l'aeroport de Barajas i la frontera francesa

La resposta correcta a (1) és "c". Només el darrer any van entrar 300.000 estrangers a Espanya, dels quals sols 4.000 ho van fer per l'estret de Gibraltar. Els mitjans de comunicació projecten una imatge de l'entrada per l'estret de Gibraltar

que ens fa pensar que es tracta de l'única via, quan n'hi ha moltes d'altres i més importants.

2. Un "sense papers" és:

- d) Un ciutadà estranger delinqüent
- e) Un ciutadà estranger que li falten els permisos de treball i de residència
- f) Un ciutadà estranger que ha perdut el passaport

La resposta correcta a (2) és "b". Tota persona estrangera que ve de fora de la UE, si vol viure a Catalunya, necessita tenir un permís de residència i un permís de treball. El procés per aconseguir aquests dos permisos és molt complex, la qual cosa fa que alguns d'ells no en disposin, i se'ls anomeni "sense papers". Amb tot, no disposar d'aquesta documentació no els converteix en delinqüents sinó en infractors d'una falta administrativa (com per exemple conduir sense permís de conducció al damunt)

3. Normalment, el pas dels ciutadans estrangers que volen arribar a l'estat espanyol per l'estret de Gibraltar de forma irregular ho fan sota l'organització:

- d) d'agències de viatges especialitzades
- e) d'un organisme responsable del Govern espanyol gestionat per la Guàrdia Civil
- f) de grups mafiosos que extorsionen els estrangers sense cap garantia d'arribar a bon port ni de seguretat personal

La resposta correcta a (3) és "c". Es calcula que més de 70 grups mafiosos operen a l'estat espanyol per facilitar l'accés al territori. Cobren preus molt elevats i no donen cap garantia de protecció, ni per a l'objectiu del viatge ni per a les mínimes condicions de protegir la vida.

4. Les possibilitats de mobilitat entre ciutadans europeus i africans respon a les següents característiques:

- a) Els ciutadans europeus poden viatjar sense problemes a països africans, però els ciutadans africans tenen greus dificultats per viatjar a països europeus
- b) Els ciutadans africans poden viatjar sense problemes a països europeus, però els ciutadans europeus tenen greus dificultats per viatjar a països africans
- c) Tots els ciutadans europeus i africans es poden moure lliurement d'un país a l'altre sense restriccions

La resposta correcta a (4) és "a". Quan un ciutadà africà ha de viatjar a un país europeu, com ara el nostre, necessita realitzar un conjunt de tràmits molt complexos que no sempre acaben bé. En canvi, els ciutadans europeus no tenen massa dificultats a l'hora d'obtenir visats que els permetin accedir a països africans. Fins i tot hi ha països africans per als quals no necessiten ni visats d'entrada.

Respostes a l'apartat destinat a analitzar "Qui són els ciutadans immigrants a Catalunya?"

- Vídeo "La comunitat xinesa"

1. La Xina, el país més poblat del planeta amb més de 1.200 milions d'habitants, té un idioma oficial que és:

- a) El mandarí
- b) El xinès

c) El tarongí

La resposta correcta a (1) és “a”. El terme “xinès” és una expressió genèrica pròpia de les llengües romàniques que no reflecteix la diversitat lingüística d’aquest país. A la Xina no existeix una única llengua. Oficialment, la llengua de la República Popular Xinesa és el mandarí (o putonghua – parla comuna -), el dialecte majoritari parlat per més de 800 milions de persones.

2. El domini de la llengua pròpia de les famílies xineses per part dels seus fills és:

- a) Excel·lent, tenen un domini i una fluïdesa com la dels seus pares
- b) Mig, saben parlar-la però els costen algunes paraules i estructures, així com la llengua escrita
- c) Baix, desconeixen la llengua dels seus pares i a més no tenen cap interès en aprendre-la

La resposta correcta a (2) és “b”. Els fills i filles de ciutadans immigrants que neixen i/o creixen en un altre país saben parlar la llengua dels seus pares, però necessiten suports, sobretot de llengua escrita, per compensar la manca d’estímuls i contextos lingüístics que tindrien si estiguessin en el país d’origen de la família.

3. Els ciutadans d’origen xinès tenen fama de ser persones tancades, que es relacionen poc amb la resta de persones del barri. Els motius que els xinesos expliquen són:

- a) es relacionen poc perquè disposen de molt poc temps per a dedicar a les activitats socials i de relació
- b) es relacionen poc perquè no els interessa ni la societat ni la cultura catalanes
- c) es relacionen poc perquè tenen por de perdre la seva identitat cultural i els seus costums si s’apropen a persones diferents a ells

La resposta correcta a (3) és “a”. Els comportaments socials de determinats grups s’han d’interpretar des de característiques de les condicions de vida i del context – en aquest cas la immigració – i no com a característiques innates i culturals dels seus ciutadans.

- Vídeo “Hispanoamericans a Madrid”

1. La comunitat de ciutadans equatorians a Madrid

- a) és la més petita, però molt visible perquè es troben tots junts habitualment
- b) és força gran, similar a la de ciutadans provinents de l’Europa de l’est
- c) és la més gran de Madrid

La resposta correcta a (1) és “c”. Els equatorians són el grup més nombrós de ciutadans immigrants a Madrid, seguits de colombians i romanesos. A Madrid hi viuen més equatorians que a moltes ciutats al mateix Equador, fet pel qual molts diuen que la capital de l’estat és la cinquena ciutat del país llatinoamericà.

2. Segons el professor Joaquín Arango, el motiu que molts ciutadans equatorians acabin vivint a Madrid es deu al fet que:

- a) tots arriben a l’Estat a través de l’aeroport de Madrid, anomenat Barajas, i s’hi queden
- b) tenen més facilitats del Govern regional de Madrid per viure-hi

- c) a Madrid parlen en castellà i els resulta més fàcil que venir a viure a Barcelona, on es parla en català

La resposta correcta a (2) és "a". Els ciutadans que vénen del continent americà entren normalment a l'estat a través de l'aeroport de Barajas. Aquest fet, i les oportunitats de trobar una feina a la regió madrilenya, contribueix a què s'hi vulguin quedar a prop de Madrid.

3. Els equatorians que viuen a Madrid es relacionen i es troben amb motiu:

- a) de manifestacions per defensar els seus drets com estrangers
- b) d'actes festius al voltant de la cuina del país i de l'esport
- c) de trobades familiars íntimes amb els seus amics i veïns a casa seva

La resposta correcta a (3) és "b". La vida del ciutadà immigrant equatorià és dura a causa de les condicions de treball i d'habitatge. Per aquest motiu, acostumen a trobar-se els caps de setmana i durant el temps de lleure per organitzar torneigs de futbol o àpats elaborats a la manera pròpia del país d'origen.

4. La situació dels ciutadans equatorians a Madrid, des d'un punt de vista administratiu, és:

- a) molt bona, perquè quasi tots disposen de permisos de treball i residència en regla
- b) regular, perquè quasi la meitat no disposen dels permisos necessaris
- c) molt dolenta, perquè més de la meitat no disposen dels permisos necessaris

La resposta correcta a (4) és "c". Es calcula que només el 40% dels ciutadans equatorians que viuen a Madrid tenen els permisos de residència i de treball en regla.

Respostes a l'apartat destinat a analitzar "On viuen els ciutadans immigrants?"

- Vídeo "Carrers amb molta vida"
- Vídeo "Compartir l'habitatge"

1. El percentatge de població immigrada a Catalunya se situa entre:

- a) El 1% i el 5%
- b) El 10% i el 15%
- c) El 20% i el 25%

La resposta correcta a (1) és "b". Tot i que en alguns barris o pobles la presència de la població immigrada és quasi nul·la, i en canvi en d'altres poblacions el nombre depassa el 25%, la mitjana de ciutadans immigrants respecte al conjunt de la població catalana se situa entre el 10% i el 15%.

2. Des de l'arribada dels nous ciutadans immigrants en els darrers anys, han aparegut problemes en els barris i pobles on aquestes persones s'hi han instal·lat perquè:

- a) Les condicions de vida són molt dolentes. Es tracta de barris amb una mancança històrica d'equipaments i recursos de tota mena.
- b) La immigració és problemàtica en si mateixa
- c) El nombre de ciutadans que arriba és molt elevat

La resposta correcta a (2) és "a". Ja que la majoria de la ciutadania immigrada a Catalunya ho és per motius econòmics, molts d'ells arriben amb pocs recursos i s'instal·len en zones on l'habitatge és barat. Normalment, les zones on l'habitatge és barat acostumen a tenir dèficits importants: manca de comerços i centres de treball – les famoses ciutats-dormitori - , manca de centres cívics, de places i parcs, etc.

3. Quan parlem d'immigració, fem referència al "ghetto" com:

- a) A una associació de ciutadans immigrants d'un barri concret
- b) Al grup de ciutadans immigrants originaris del Marroc
- c) A un nombre molt elevat de ciutadans immigrants que se situen en una zona concreta on no hi ha presència de ciutadans d'altres orígens

La resposta correcta a (3) és "c". Ghetto és una veu italiana d'origen hebreu que significa "barri on es veuen obligades a viure juntes persones d'un mateix origen, nacionalitat o grup ètnic o religiós, a causa de la discriminació que pateixen per la resta d'habitants de la ciutat"

4. Segons l'Asmaa Aouattah, la millor manera per ajudar a la convivència en barris amb presència de ciutadans immigrants és:

- a) No fer res, perquè el millor és que cadascú vagi amb els seus iguals i així no hi haurà problemes
- b) Repartir els ciutadans immigrants en altres barris quan aquests són molts
- c) Conèixer les formes de pensar i de viure dels nousvinguts per poder comprendre millor el perquè dels seus actes

La resposta correcta a (4) és "c". No podem restar indiferents davant de l'arribada dels ciutadans nousvinguts, i la millor manera d'ajudar a la convivència és conèixer què fan, com viuen, etc... perquè si no correm el risc de jutjar aquestes persones a partir d'idees falses.

5. El preu de l'habitatge per als ciutadans immigrants és:

- a) Més baix que per a la resta de la població, perquè no disposen de diners
- b) Igual que per a la resta de la població
- c) Més car que per a la resta de la població, perquè són estrangers

La resposta correcta a (5) és "b". El preu de l'habitatge al nostre país és car per a tothom. En aquest sentit, els ciutadans immigrants no paguen ni més ni menys que la resta. Tanmateix, si comparem les condicions dels habitatges que se'ls ofereixen, i mirem els sous baixos que cobren, sí podem afirmar que pagar l'habitatge és per a molts d'ells força car.

Respostes a l'apartat destinat a analitzar "Com vivim els nois i noies de família immigrada de la nostra edat?"

- Vídeo "Esplais i escola"
- Vídeo "La celebració"

1. Hi ha alguns nois i noies de família immigrada que van a un esplai després de l'escola perquè:

- a) Els seus pares treballen i no poden anar a buscar-los a la sortida de l'escola com voldrien
- b) Suspenen més que la majoria i allí fan classe de reforç escolar

- c) Allí aprenen català per comunicar-se millor a l'escola

La resposta correcta a (1) és "a". Les condicions laborals dels ciutadans immigrants són de vegades molt dolentes, ja que han de fer moltes de les feines que ciutadans catalans rebutgen. Això significa que sovint disposen d'horaris que no els permeten tenir gaire temps lliure, i necessiten que el barri o poble disposi d'activitats i centres on els seus fills hi puguin anar després de l'escola mentre ells acaben la jornada laboral.

2. Les famílies musulmanes celebren el ramadà – mes de dejuni – perquè:

- a) No disposen de recursos econòmics suficients
- b) És una de les pràctiques religioses i culturals pròpies d'aquesta fe
- c) És un costum del Marroc

La resposta correcta a (2) és "b". El ramadà és comú a totes les persones de fe musulmana, i es tracta d'una de les cinc pràctiques religioses pròpies de tot musulmà, juntament amb la professió de la fe, la pregària habitual, l'almoïna i el viatge a la Meca.

3. La fe musulmana aplega a:

- a) 100 milions de persones arreu del món
- b) 500 milions de persones arreu del món
- c) més de 1.000 milions de persones arreu del món

La resposta correcta a (3) és "c". Es calcula que actualment hi ha al voltant d'uns 1.200 milions de persones reconegudes com musulmanes.

4. Entre la població de fe musulmana, les persones que celebren el ramadà són:

- a) Totes
- b) Només els homes
- c) Totes menys els infants, la gent gran, les dones després de parir i les persones malaltes

La resposta correcta a (4) és "c". La celebració del ramadà afecta totes les persones de fe musulmana excepte aquelles que, atesa la seva condició de fragilitat física, poden posar en perill la seva salut a causa del dejuni.

5. Els fills i filles de famílies immigrades:

- a) Pensen sempre el mateix que els seus pares
- b) Pensen sempre de manera diferents als seus pares
- c) Alguns pensen com els seus pares, i d'altres no

La resposta correcta a (5) és "c". Els fills i filles de famílies immigrades elaboren un criteri propi sobre la societat i el món. De vegades, aquest criteri coincideix amb el dels seus pares, i de vegades està en contra dels principis que els transmeten els seus grans.

4. REPTES SOCIALS DE LA IMMIGRACIÓ

PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE SEGON CICLE (ESO)

MATERIAL PER AL PROFESSORAT - SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA

4.1. Orientació general

L'enfocament de la proposta educativa per aquesta franja d'edat se centra en la comprensió del fet migratori, amb l'objectiu de trencar prejudicis i estereotips que hagin pogut estar construïts durant l'etapa, o amb antelació. Proposem que els alumnes desenvolupin un aprenentatge a partir de la recerca i la investigació ja que:

- això s'adequa a les característiques cognitives de la seva etapa evolutiva
- l'enfocament suposa en si una motivació

Una condició important per a la bona realització de les activitats⁶ és que el grup d'alumnes a qui va adreçada la proposta estigui acostumat a treballar en equip i a parlar en grup. Altrament, veiem difícil que les activitats puguin assolir els objectius que es plantegen.

Disseny de proposta educativa: “ **Trencant prejudicis** ”

Les activitats que proposem per aquest nivell se centren en el desenvolupament d'una investigació sobre els temes més polèmics al voltant de la immigració. Es pretén que, al llarg de la feina realitzada, es vagi deconstruint progressivament la dicotomia “nosaltres-ells” que la societat acostuma a fer per referir-se als ciutadans d'origen immigrant. L'eix conductor de la proposta és la relació entre dos adolescents: l'Obam (d'origen senegalès) i la Núria (d'origen català). S'estimen i surten junts, però les respectives famílies estan en contra de la seva relació.

Al llarg, de les diverses sessions, l'alumnat ha d'anar oferint a l'Obam i la Núria diversos arguments que ajudin els seus pares a descobrir quins són els seus estereotips i prejudicis, i a combatre'ls. Els dos adolescents conviden, a través del visionat de vídeos, a desmuntar les argumentacions que fan les famílies, seguint una seqüència de treball:

- lectura d'arguments estereotipats al voltant d'un tema concret sobre la immigració
- visionat del vídeo- contrast amb els arguments estereotipats

⁶ Trobareu les activitats adreçades a aquesta etapa educativa a la pàgina 71

- recerca de proves empíriques al voltant del tema en el barri o poble
- elaboració d'argumentacions alternatives
- reflexió sobre la inclusió social al voltant dels arguments elaborats

Al final de la feina, l'alumnat escriu una carta per a l'Obam i la Núria, amb tota la informació que han anat obtenint i elaborant.

Aquesta proposta educativa requereix:

- el visionat de 8 cintes de vídeo (24 minuts)
- el treball en 10-12 hores de duració (3 setmanes al voltant de 3-4 hores setmanals)
- la divisió del grup classe en 6 subgrups de 5 persones cadascun. És important que aquests subgrups siguin heterogenis, i estigui format per nois i noies amb diferents opinions sobre el tema de la immigració i la diversitat cultural. Aquests grups fóra bo que estiguessin fets, per tant, pel professorat.

4.2. Seqüència didàctica de les sessions

SESSIÓ	ORGANITZACIÓ DE TASQUES DE LA SESSIÓ	TEMPS (APROX.)
Introducció	- Presentació de l'activitat - Treball de conceptes: • prejudici • estereotip • discriminació • etnocentrisme • racisme - Organització d'equips de treball (5 equips de 6 persones)	1 hora
Primera recerca	- Prejudicis i estereotips al voltant de les condicions de vida dels ciutadans immigrants - Visionat vídeos "Mites i Rumors" i "Ulldecona: 24% d'immigrants" - Accions de recerca en 6 subgrups - Sessió de posada en comú i síntesi	2 hores
Segona recerca	- Prejudicis i estereotips al voltant de la diversitat cultural que aporten els ciutadans - Visionat vídeos "Arrelar" i "El mocador" - Accions de recerca en 6 subgrups - Sessió de posada en comú i síntesi	2 hores

Tercera recerca	- Joves de família immigrada que actuen per integrar-se i alguns ciutadans els ho dificulten - Visionat vídeos “Els fills” i “Racisme i xenofòbia” - Accions de recerca en 6 subgrups - Sessió de posada en comú i síntesi	2 hores
Quarta recerca	- Joves de família immigrada que no se’n surten a l’hora d’integrar-se - Visionat vídeos “ Problemes a casa” i “A judici i a presó” - Accions de recerca en 6 subgrups - Sessió de posada en comú i síntesi	2 hores
Cinquena recerca	- Activitat de síntesi: anem sintetitzant - Presentació pública del “mur de les lamentacions”	1 hora

4.3. Exemple de desenvolupament d’una sessió

Per tal que el professorat de segon cicle d’Educació Secundària Obligatoria disposi d’una orientació precisa sobre com portar la proposta didàctica de “Tot un món” a l’aula, oferim un exemple de desenvolupament d’una sessió.

Hem escollit l’apartat relacionat amb els prejudicis i estereotips al voltant de la diversitat cultural que aporten els ciutadans immigrants, i a continuació reproduïm una seqüència d’allò que podria ser una classe:

1 – Presentació

L’activitat d’una unitat de treball, tal com s’indica en la seqüència didàctica, necessita dues sessions llargues i presencials de treball grupal i un temps de treball autònom durant ambdues sessions.

Per a la primera sessió, el professor recupera els prejudicis i estereotips que van aparèixer en el grup durant les fases inicials de treball. En concret selecciona aquells que tenen relació amb el tema de la diversitat cultural que aporten els immigrants, i els escriu a la pissarra.

El professor demana al grup que recordi totes les paraules dites, i demana a l’alumnat que opini sobre quines poden ser les fonts que han fomentat la presència d’aquests prejudicis i estereotips:

familiars, mitjans de comunicació, companys, escola, centre de temps lliure...

També demana que l'alumnat pensi quins poden ser els prejudicis i estereotips d'ordre cultural que l'Obam i la Núria poden escoltar a casa seva respecte a l'altra família, i es recullen també a la pissarra. Si hi ha alumnat immigrat a l'aula, se'l convida també a què exposi quins són els prejudicis i estereotips que ha pogut escoltar algun cop que es diuen sobre ell.

2- Visionat de dos clips

A continuació, el professor explica que es presentaran dos clips que tracten el tema, i que poden donar elements sobre fins a quin punt allò que es pensa a la classe es correspon amb allò que es pensa a la societat.

El professor demana que l'alumnat es fixi en aquells aspectes destacats que ajuden a fer una aproximació a la realitat cultural i religiosa dels immigrants lliure de prejudicis i estereotips, o que en puguin reduir el seu nombre o valor en la vida quotidiana.

Reproduïm els dos fragments introductoris que presenten els clips i que es poden trobar al material de l'alumnat. És recomanable que siguin llegits en veu alta (a escollir entre el professor o algun alumne amb bona dicció):

En un primer clip, que es titula "Arrelar", la Fatou Secka, d'origen gambià, explica com va arribar a Teià (Maresme) ara fa 30 anys, i quina ha estat la seva vida des d'aleshores. La Fatou és un bon exemple que posa de manifest que, abans dels anys 90, ja hi havia ciutadans a Catalunya que venien d'altres continents. Van ser els pioners. Com que eren pocs, passaven molt desapercebuts i la societat no disposava com ara de mecanismes de suport. Una de les característiques d'aquests ciutadans és compartir el mite del "retorn": molts venien de pas, i al final s'hi ha quedat a viure. Una de les causes d'aquesta realitat són els fills, ja nascuts o crescuts a Catalunya, i molt sovint una de les portes principals de la integració dels propis pares.

En un segon clip, que porta per títol "El mocador", podem observar dues dones musulmanes que ens parlen sobre l'ús del mocador al cap, o *hiyab*. La Nuzah Abosalama, que sí que en porta, creu que el fet de portar-lo (com en el seu cas) ha de ser un acte de llibertat per part de les dones i no una imposició. La Salwa El-Gharbi, que no el porta perquè no ho creu necessari, critica la imatge negativa que es té sobre aquest símbol als països anomenats occidentals. Dues expressions que sovint han portat polèmica, no només en el nostre entorn.

3- Aproximació a la recerca

Un cop vistos els clips, el professor demana que l'alumnat treballi, amb dos o tres companys que tingui al costat, dades i fets rellevants dels dos clips que ens aporten informació rellevant a l'hora d'entendre i fer front els prejudicis i estereotips que giren al voltant de temes culturals i/o religiosos, i que al costat d'aquests escriguin possibles pistes de recerca sobre el tema que els mateixos nois i noies poden investigar en el seu entorn concret, com un exercici que ens permeti:

- buscar evidències que ens confirmin o rebutgin les nostres hipòtesis
- conèixer millor el nostre entorn i, en conseqüència, pensar com millorar-lo

Una taula de treball que pot resultar útil per a fer aquest exercici és la següent:

Mirant el clip 1 m'he fixat que tenim prejudicis i estereotips com ara...	En el meu entorn puc engegar una petita recerca sobre aquests prejudicis i estereotips fent...
(...)	(...)
Mirant el clip 2 m'he fixat que tenim prejudicis i estereotips com ara...	En el meu entorn puc engegar una petita recerca sobre aquests prejudicis i estereotips fent...
(...)	(...)

Es tracta d'un exercici difícil, per al qual els nois i noies necessiten el seu temps i l'ajut del professor. Allò que importa, però, més que els resultats, és el procés de reflexió en el qual els proposem de submergir-se. Per cada petit equip informal que es constitueix, no cal els exigim més de dues idees o suggeriments per clip.

4- Disseny de la recerca

Un cop cada petit equip ha acabat la seva tasca, el professor dinamitza una posada en comú. L'objectiu de la posada en comú serà arribar a establir una proposta de petites recerques, al voltant de cinc o sis, que la classe haurà de realitzar entre una sessió i una altra de classe, i per a la qual caldrà establir uns equips de treball estables per a aquella activitat.

Per aconseguir aquesta proposta, el professor demana que cada petit grup exposi les seves idees i aquest les va anotant en un suport gràfic. Quan el darrer grup ha acabat d'explicar allò que han reflexionat, fa una valoració sobre el grau de coincidència o

discrepància entre els diferents membres de la classe, i aprofita per a fer una comparació amb les idees que han sortit abans del visionat dels dos clips (què van dir als inicis, què pensen que deuen dir les famílies de la Núria i l'Obam, què es diu a alguns companys de família immigrada de la classe).

És possible que, segons com sigui el grup, es faci difícil poder arribar a aquest punt de desenvolupament de la recerca. Per aquest motiu, i per tal d'atendre també la diversitat dels diferents grups amb els quals podem arribar a treballar, cada clip compta amb un seguit de suggeriments i propostes de recerca genèriques que poden servir per dues coses: o per dur-les a terme tal com les trobem, o per prendre-les com una referència que ens doni pistes per a crear les nostres pròpies idees. A continuació reproduïm les pistes que proposem per a aquests dos clips:

- Un equip del grup pot dedicar-se a investigar quin ha estat el nombre i la procedència dels ciutadans immigrants des de l'any 1990 fins a l'actualitat, tant en termes generals de país com en el barri de l'IES
- Un equip del grup pot identificar i entrevistar algun d'aquests pioners que visqui en el barri o poble. Una bona manera de posar-se en contacte pot ser a través d'alguna associació d'immigrants. Podem fer preguntes sobre els seus inicis: si van venir sols del seu país, o vivien amb compatriotes, si tenien ocasions de parlar la seva llengua pròpia, si van aprendre el català i/o el castellà, etc.
- Un equip del grup pot investigar sobre la situació al barri o la ciutat respecte al retorn al país d'origen. Pot ser interessant d'analitzar si el nombre de ciutadans immigrants que arriba i el nombre dels que marxa es manté o la proporció va canviant al llarg del temps. També ens podem enriquir amb l'aportació particular d'una persona concreta.
- Un equip del grup pot fer una recerca documental sobre els diversos noms i formes, així com costums i tradicions, que hi ha al voltant d'aquest símbol cultural-religiós. És important prendre consciència de la diversitat existent també en aquest tema.
- Un equip del grup pot dedicar-se a realitzar una entrevista a una dona del barri o poble que en porti, i assajar d'identificar quines són les raons que l'han dut a portar-lo, i quina ha estat l'experiència concreta de dur-lo pel carrer a Catalunya.
- Un equip del grup pot realitzar una petita enquesta sobre l'estat d'opinió al voltant d'aquest tema en el barri/poble, o a l'IES. Seria interessant també analitzar quines són les opinions dels informants sobre símbols semblants propis de l'entorn cultural català, com la mantellina d'anar a missa, les gorres de bàisbol, les cintes al cap, etc.

5. Organització dels grups i dels temps

Quan definitivament tenim elaborada una proposta de recerca basada en cinc o sis eixos, el professor organitza el gran grup en subgrups de 5-6 membres que siguin heterogenis en quant a capacitats i afinitats personals, i discuteix democràticament quin dels eixos voldria investigar cada subgrup.

Després, els nois i noies es troben per organitzar-se qui fa què. Per ajudar-los, se'ls pot passar una graella com la següent:

Què farem	
Quan ho farem	
Com ho farem	
Què necessitem	
Com ho explicarem a la classe	

El professor va passant pels diferents subgrups, i es preocupa que allò que planifiquen els nois i noies sigui ajustat i adequat.

A partir d'aquí, el professor recull les planificacions per a fer-ne una còpia i la primera sessió s'acaba. L'activitat continua de forma autònoma per part de cada subgrup, fora d'horari de classe, per aconseguir realitzar la seva activitat, fins a la sessió de classe que s'hagi negociat per a fer la posada en comú.

6- Posada en comú

La posada en comú es realitza en la segona sessió de treball presencial amb el professor. Cada subgrup ha de presentar els resultats de la seva recerca, usant la pauta que van elaborar per a la organització del treball.

És important que el subgrup es recolzi en algun suport visual (transparències, fotografies, filmacions...) per a fer més lleugera l'exposició i per demostrar un grau d'elaboració de la informació. Aquest aspecte haurà estat vetllat pel professor durant el període entre sessió i sessió.

L'exposició de l'alumnat hauria de durar un màxim de 10 minuts, 5 dedicats a explicar l'experiència de recerca i 5 dedicats a exposar els resultats.

El professor recorda que l'objectiu de cada unitat de recerca és obtenir informació per anar construint el "mur de les lamentacions", l'activitat que servirà de globalització i difusió pública a l'IES i la comunitat educativa de la feina feta, i demana un esforç final (un cop acabades les presentacions) per a elaborar un resum amb tot el gran

grup de les idees principals que cal retenir per a aquest exercici final que comentem.

5. ANÀLISI DELS MODELS DE CONVIVÈNCIA

PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE BATXILLERAT I DE CICLES FORMATIUS

MATERIAL PER AL PROFESSORAT - SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA

5.1. Orientació general de l'activitat

L'enfocament de la proposta educativa per aquesta franja d'edat se centra en la capacitat de resposta i actuació a l'hora d'exercir els propis drets i llibertats de ciutadania. L'objectiu central de la proposta és promoure una actitud de sensibilitat política que afavoreixi una participació social responsable. Proposem que els alumnes desenvolupin un aprenentatge a partir de la construcció del coneixement:

- això s'adequa a les característiques cognitives de la seva etapa evolutiva
- l'enfocament suposa en si una motivació

Disseny de la proposta educativa “ Anàlisi de models de convivència ”

Les activitats⁷ tenen com a objectiu la construcció d'una proposta de model de societat en què totes les persones, amb independència del seu origen i característiques personals, són capaces de gaudir de plens drets i llibertats. L'eix conductor de l'activitat és la història de la Sira (de família mixta catalana-paquistanesa), una noia que acaba de fer 18 anys i que es planteja escollir una de les seves dues nacionalitats com definitiva. Per aquest motiu, vol assabentar-se realment de quines són les “regles del joc” a l'Estat espanyol, per tal de tenir més elements per fonamentar la seva decisió.

A través de les diverses sessions, la Sira planteja als alumnes diverses situacions en què les persones immigrades són víctimes de les irregularitats i obstacles de la Llei d'Estrangeria. Aleshores els demana alternatives, per veure si realment val la pena adquirir una nacionalitat o una altra. La seqüència de treball seria la següent:

- veure el DVD- estat de la qüestió
- lectura de l'articulat de la llei d'estrangeria que fonamenta la situació de desigualtat descrita
- dinàmica de grup que faciliti la discussió sobre les alternatives i introducció en una carpeta del DVD a partir d'una pauta relacionada amb les qüestions plantejades

Trobareu les activitats per a l'alumnat d'aquesta etapa educativa a la pàg. 87

Al final, la Sira pren una decisió o una altra sobre el tema de la seva nacionalitat, en funció de les diverses respostes que el grup d'alumnes aporti.

Aquesta proposta educativa requereix:

- el visionat de 8 cintes de video (24 minuts)
- el treball en 10-12 hores de duració (3 setmanes al voltant de 3-4 hores setmanals)
- la divisió del grup classe en unitats de 15 estudiants

5.2. Seqüència didàctica de les sessions

SESSIÓ	ORGANITZACIÓ DE TASQUES DE LA SESSIÓ	TEMPS (APROX.)
Introducció		1 hora
Els drets dels estrangers	Bloc d'anàlisi generalista: Estrangeria i igualtat de drets - Visionat del vídeo 1 Perdent els papers - Anàlisi dels articles 1, 3, 7, 8, 9, i 11 de la llei d'estrangeria - Debat	2 hores
Drets i treball	Bloc d'aprofundiment en drets laborals (recomanable per estudiants de cicles formatius) - Visionat dels vídeos "Treballant sense papers", "Cambrers i cuiners" i "Immigrants autònoms" - Anàlisi dels articles 36, 37, 38 i 41 de la llei d'estrangeria - Debat	2 hores
Drets i vida social	Bloc d'aprofundiment en drets socials (recomanable per estudiants de batxillerat) - Visionat dels vídeos "Reagrupament familiar", "Immigrants en barris d'immigrants" i "Arribar i adaptar-se" - Anàlisi dels articles 16, 18, 25, 27, 31 i 32 de la llei d'estrangeria - Debat	2 hores
Fent front a la desigualtat	Bloc sobre alternatives a la desigualtat: Sortides a la injustícia - Visionat dels vídeos "Teixint xarxes", "Tancaments: Lleis d'estrangeria" i "Ciutadans amb nacionalitat" - Anàlisi dels articles 13, 15, 52, 53 i 69 de la	2 hores

	Llei d'estrangeria - Debat	
Conclusions	Judici a la Llei d'estrangeria - Anàlisi de conseqüències principals i contrast amb normatives internacionals (DUDH) - Recollida de tota la informació que han anat recopilant i elaborant es nois i noies - Preparació d'acusació i defensa	2-3 hores

5.3. Exemple de desenvolupament d'una sessió

Per tal que el professorat de Batxillerat o de Cicles Formatius disposi d'una orientació precisa sobre com portar la proposta didàctica de "Tot un món" a l'aula, oferim un exemple de desenvolupament d'una sessió.

Hem escollit l'apartat "Drets i treball. Aprofundim en els drets laborals", i a continuació reproduïm una seqüència d'allò que podria ser una classe:

1- Presentació

El professor presenta el tema anunciant que es treballarà sobre la relació entre immigració i treball, i que per a realitzar aquest projecte es necessitaran 2 sessions: una primera per a mirar tres clips que parlen sobre el tema i fer un aproximació a allò que diu la Llei en aquesta matèria, i una segona per a realitzar un debat fonamentat en les reflexions elaborades el dia anterior.

La primera sessió comença amb una introducció del professor, qui emana als estudiants que expliquin allò que saben sobre el tema. D'aquesta manera, tot i ser persones amb plena capacitat laboral, es pot identificar quin grau de coneixement previ existeix sobre el món del treball en general. Algunes preguntes que poden animar el debat són:

- Has treballat mai?
- T'has sentit discriminat en el treball?
- Creus que existeixen discriminacions en els salaris segons qui sigui la persona?
- Coneixes algú que hagi estat discriminat en el treball?
- Saps què vol dir "mobbing laboral"?

Si hi ha algun estudiant de família estrangera, se'l pot convidar a prendre la paraula i explicar la seva vivència.

2- Visionat dels clips

A continuació, el professor explica que els estudiants veuran tres clips que parlen sobre la discriminació que poden arribar a patir els estrangers en el món laboral. El material destinat a ells conté una introducció que en contextualitza els continguts i l'expectativa.

Caldria fer-ne una lectura en veu alta per part dels estudiants, i obrir un torn de preguntes per si hi ha algun concepte que no s'ha entès. En reproduïm el text dirigit a aquest apartat:

Una gran part de la població estrangera que emigra cap al nostre país són persones que arriben per motius econòmics. Hem de parlar d'immigració econòmica. Les expectatives de treball en el seu lloc d'origen són baixes – sovint per la desigualtat econòmica que alimentem des dels països rics d'Europa o Amèrica – i creuen que a l'Estat espanyol podran desenvolupar el seu projecte de vida amb millors garanties d'èxit. Vénen, doncs, a treballar i fer diners.

Sovint les feines que els toca de fer, però, no són les que es corresponen amb la seva qualificació professional. Malgrat que puguin tenir un alt nivell d'estudis, en moltes ocasions – per no dir quasi totes – els estrangers es troben fent feines de baixa qualificació professional i baixa remuneració. Les feines que els nacionalitzats espanyols no volen fer.

Amb tot, la dificultat grossa no ve per aquesta banda. Com hem vist en el cas del primer vídeo, la realització d'una feina no ve determinada en condicions d'igualtat. Un estranger necessita un permís de treball que només pot ser expedit sota condicions força estrictes, i sempre subjecte a la prioritat dels espanyols per obtenir una feina davant d'ell. Aquesta realitat de vegades acaba en una vulneració dels drets laborals de l'estranger, que sovint pot veure amenaçat el seu sou o la seva dignitat com a persona

Aquest és el cas de la Caro, una jove equatoriana que treballa sense papers en el sector del servei domèstic i que, a causa d'aquesta situació administrativa irregular, pateix una discriminació important. De vegades ha de treballar més hores del previst, o no li donen tots els diners que en un principi havien acordat, i no gosa reclamar o protestar perquè li manca, com a quasi la totalitat dels treballadors domèstics, el permís de treball.

En un altre nivell, també hem de parlar del cas del Francisco Quiñones, un joier d'origen colombià que, tot i disposar d'una bona qualificació professional i una iniciativa empresarial, troba dificultats importants a l'hora de crear el seu propi negoci. Moltes de les exigències que l'estat li imposa per autoritzar-lo a dur a terme el seu propi taller de joieria no li calen als ciutadans espanyols, ni tampoc als que són membres de la Unió Europea, tal com reflecteix el testimoni de l'Anko Beijleveld, treballador autònom d'origen holandès.

Sigui com sigui l'Estat espanyol continua essent vist com un lloc d'oportunitats. El sector serveis, concretament de restauració suposa sovint un bon destí laboral per a alguns immigrants. Troben

oportunitats de formació i d'obtenir recursos que en el seu país d'origen no tindrien. Aquests són els casos de la Iluminada Trinidad, d'Equador també, o del Santiago Estapé, d'Argentina. Per això és tan important que, en el terreny laboral, es doni una igualtat de drets que no frustri les possibilitats de desenvolupament personal d'aquests ciutadans pel simple fet que no disposen de nacionalitat espanyola o, en el seu defecte, comunitària.

Vegem els vídeos que ens relaten aquestes tres situacions:

- “Treballant sense papers”
- “Cambrers i cuiners”
- “Immigrants autònoms”

Un cop els estudiants han llegit aquesta introducció, el professor convida els estudiants a mirar els tres clips, i a realitzar individualment una observació dels factors que poden provocar discriminació. Una taula com la següent pot afavorir el seu exercici de presa de notes sobre les filmacions:

Clip “Treballant sense papers”	Fets discriminatoris	Elements que ho expliquen (causes o conseqüències)
Clip “Cambrers i cuiners”	Fets discriminatoris	Elements que ho expliquen (causes o conseqüències)
Clip “Immigrants autònoms”	Fets discriminatoris	Elements que ho expliquen (causes o conseqüències)

Convé que els estudiants no s'obsessionin a omplir moltes idees, amb una o dues que identifiquin per a cada clip seria suficient.

3- Posada en comú

Un cop realitzat el visionat i haver completat la taula de forma individual, el professor convida els estudiants a organitzar-se en petits grups de 3-4 persones i compartir i contrastar l'exercici individual que han realitzat.

Posteriorment, un representat de cada subgrup explica al gran grup quines han estat les seves discussions. El professor va prenent nota en un suport gràfic (pissarra, ordinador i canó, papelògraf, etc.) i va ajudant a realitzar la síntesi de les idees consensuades i principals, arribant a establir una taula final amb el resultat del conjunt del grup.

4- Anàlisi de la llei d'estrangeria

Amb aquesta tasca completada, el professor convida els diferents subgrups a realitzar una anàlisi en profunditat de les idees obtingudes respecte a la llei d'estrangeria. El material destinat als estudiants hi inclou idees i exemples sobre com es podria realitzar aquesta anàlisi, i el professor pot trobar l'articulat complet de la llei en els annexos d'aquesta guia.

A continuació oferim el text que el professor pot introduir com animació a la feina:

El subgrup 1 s'ocupa d'estudiar el cas de la Caro. Amb la informació obtinguda a partir del vídeo, els estudiants heu de contrastar la seva realitat amb el que diu el marc general sobre treball aliè en l'article 38. Com podríem redactar l'article de manera alternativa per aconseguir que la Caro no patís les conseqüències de no tenir papers?

El subgrup 2, s'ocupa d'estudiar el cas del Francisco. Llegiu atentament el que diu la llei sobre el treball per compte propi (article 37), i contrasteu el seu contingut amb el cas d'aquest colombià. Havent vist el vídeo, deduïu què diu el reglament de la llei sobre aquests treballadors. Què hi hauria de dir per a què el Francisco i l'Anko gaudissin de les mateixes oportunitats i drets?

El subgrup 3 s'ocupa d'estudiar el cas de la Iluminada i el Santiago. Què diu la llei sobre les condicions de treball dels estrangers (articles 36 i 38)? Què creieu que significa el fet que, per concedir un permís de treball, es "consideri la situació nacional d'ocupació"? Quina és la situació nacional d'ocupació en el sector de restauració, segons el vídeo, que permet que la Iluminada i el Santiago hagin trobat feina fàcilment? Faríeu algun canvi en el redactat dels articles de la llei?

Aquesta feina s'ha de realitzar a l'aula i, si no s'enllesteix, cada subgrup l'ha de completar amb vistes a la sessió següent.

Amb aquesta activitat acaba la primera sessió.

5- Resultats de l'anàlisi

La segona sessió comença amb la posada en comú de l'anàlisi realitzada. Cada subgrup ha de fer els seves aportacions, que el professor recull i sistematitza en un suport gràfic. Per a poder-ho fer, resulta convenient que el professor disposi dels resultats abans de la sessió per poder preparar millor la seva intervenció.

Cada subgrup ha d'explicar què ha trobat, i entre tots els estudiants s'ha d'anar relacionant una cosa amb l'altra, acabant definint:

- una visió de conjunt
- una proposta de millora

6- Debat

Per acabar la segona sessió, es proposa de realitzar un debat. El material destinat als estudiants recull propostes diverses de fer aquest debat. A continuació reproduïm e que pot ser susceptible d'interès per a aquest bloc temàtic.

Un dels articles més susceptibles d'injustícia seria el 41. Aquest detalla que, per a alguns treballadors, no cal obtenir un permís de treball. Us proposem de debatre sobre aquesta qüestió amb l'exercici del "*Debat americà*". Per a fer-ho cal, que seguiu les següents instruccions:

1. Busqueu un espai ampli sense entrebancs ni mobiliari en què hi pugui cabre tot el grup classe de peu.
2. Ocupeu l'espai central d'aquest lloc, i identifiqueu un extrem de l'espai com "*D'ACORD*", i l'altre extrem de l'espai com "*EN DESACORD*"
3. De peu estant, el dinamitzador us dirà algun dels 10 criteris pels quals un estranger no cal que disposi de permís de treball (per exemple, ser un investigador d'una universitat estrangera), i cada estudiant ha de posicionar-se en un extrem de l'espai o l'altre en funció de la seva opinió sobre la següent afirmació: "*És just que la persona *** estigui exempta de disposar d'un permís de treball*"
4. Un cop tothom s'ha posicionat individualment, el dinamitzador ha de donar la paraula a algun membre dels qui s'han manifestat d'acord, per a què exposi els seus motius. Farà el mateix amb els qui s'han manifestat en desacord. En ambdós casos anirà prenent nota en un suport visual gran (pissarra, papelògraf, etc.)
5. Aquesta operació es realitzarà del vegades, tantes com criteris d'exempció de permís contempla la llei en l'article 41. Al final, es farà un debat general en què es comentarà el resultat de l'exercici , i les possibles contradiccions o canvis d'opinió que hagi pogut generar.

6. PER SABER-NE MÉS

6.1. GLOSSARI

ACULTURACIÓ

Procés selectiu que permet adoptar algunes de les pautes culturals d'altres grups culturals. Aquest procés té lloc a partir de la interacció de dos o més grups culturals i pot ser una relació igualitària o desigual, on una de les dues parts sigui la dominant.

ADAPTACIÓ

Procés pel qual un subjecte o un grup respon a una necessitat d'ajustar-se a les exigències materials i nou context sociocultural on es troba. Té l'especificitat de comptar amb un caràcter unilateral, on la persona és la protagonista del mateix procés. En el cas dels ciutadans immigrants, estrangers i/o pertanyents a minories ètniques, significa ajustar-se a les característiques del nou context on s'estableix, i depèn de variables tan diverses com: el temps d'arribada, el procés de dol, aspectes familiars, socials, econòmics, personals, psicològics, etc.

ALTERITAT

Condicció de ser que té l'altre (ja sigui persona o grup) en relació amb un/a mateix/a, tenint en compte el marc de referència i identitari propi.

ASSIMILACIÓ

Procés en què una persona socialitzada en un context cultural diferent del que es troba, decideix no diferenciar-se del nou entorn d'acollida, a partir d'atribucions personals del qui protagonitza el procés (caràcter vital de la persona).

CIUDATANIA

Condicció i drets (civils i polítics) de les persones que pertanyen i se les reconeix dins un àmbit territorial concret en forma d'Estat i per tant, la nació-estat garanteix aquest vincle de drets i reconeixement de la mateixa condició.

COEXISTÈNCIA

Model de relacions socials que apareix dins d'un context delimitat, el qual es caracteritza per l'existència de grups socials/culturals que no interactuen però comparteixen un mateix espai i temps.

CONFLICTE

Incompatibilitat de finalitats entre dos subjectes i/o grups, i percepció compartida que són incompatibles.

CONVIVÈNCIA

Model de relacions socials que apareix dins d'un context delimitat, el qual es caracteritza per la capacitat de respectar, compartir, interactuar i desenvolupar

projectes comuns entre grups socials/culturals que ocupen un mateix espai en un mateix temps.

CULTURA

Conjunt de conductes apreses, creences, valors, símbols, moral, maneres d'organització i formes d'interpretar la realitat immediata. És també la manera d'organitzar-se socialment i transmetre-la a membres del grup del que tenim pertinença, essent un mecanisme d'adaptació i un fet identitari i comptant amb un caràcter dinàmic i heterogeni.

DISCRIMINACIÓ

Aquells tractes que són diferencials, desfavorables i que infravaloren a la persona, grup o col·lectiu que els rep. Els motius en poden ser diversos: per raons de l'origen cultural o ètnic, per gènere, per l'edat, per la classe social, etc., poden expressar-se des d'un marc legal concret i poden ser alhora visibles o invisibles.

DISCRIMINACIÓ POSITIVA

Ens referim a aquell tipus de diferenciació que s'orienta a corregir condicions socials negatives que tenen origen en la discriminació que pot patir una persona o grup.

EDUCACIO INTERCULTURAL

Aproximació a l'educació que té en compte la diversitat cultural, que potencia l'intercanvi entre els diferents subjectes culturals i que garanteix alhora, el bagatge i trets culturals propis, potenciant tanmateix les semblances i no les diferències. Es desenvolupa des d'una perspectiva global que implica a totes les parts implicades: escola, alumnes, famílies (dimensió social, econòmica i cultural) i entorn immediat.

EMIGRANT

Subjecte que protagonitza l'acció de marxar del territori d'on és originari i va a residir de manera permanent o temporal a un altre territori diferent del de l'origen.

EMPATIA

Capacitat que tenim com a persones d'identificar-nos i/o posar-nos al lloc d'una altra persona, per tal d'entendre allò que pensa o sent, a partir de la pròpia identitat cultural.

ENCULTURACIÓ

Procés d'adquisició i interiorització de pautes culturals en el si del grup cultural de pertinença, pel qual s'aprèn a ser membre del grup i a respondre a les expectatives que el mateix grup té cap els seus membres.

ESTEREOTIPS

Imatge deformada que un subjecte o grup té sobre una persona o una cosa, manera com les persones apliquem una imatge que respon a un sol cas i la fem servir per a totes les possibilitats.

EXCLUSIÓ SOCIAL

Procés pel qual un subjecte o grup social no pot desenvolupar-se en plenitud com a membre integrant i de ple dret en societat, fet que suposa una pèrdua de drets i deures, i es caracteritza per una manca d'accés als recursos que garanteixen que aquest subjecte o grup pugui sentir-se inclòs.

ETNOCENTRISME

Procés de comprensió/acció que s'aproxima a l'alteritat sense tenir en compte el bagatge cultural d'aquesta i, per tant, l'interpreta únicament des dels referents culturals propis.

ESTRANGER

Ciudadà que no disposa de la nacionalitat de l'Estat on està vivint.

GHETTO

Assentament en un espai geogràficament delimitat, a partir d'una lògica de funcionament interna i una forma pròpia d'organització, normalment en condicions de desigualtat social, econòmica i cultural.

GLOBALITZACIÓ

Procés d'internacionalització de les relacions econòmiques, polítiques, socials, culturals, etc. entre els països en clau d'interdependència i desigualtat.

GRUP ÈTNIC

Comunitat amb plena consciència de comptar amb un seguit de trets culturals específics (de vegades relacionats també amb trets físics) que adopta les estratègies de supervivència necessàries per a no assimilar-se al grup dominant.

IDENTITAT

Conjunt d'atribucions simbòliques que un subjecte o grup reconeix com a pròpies i hi estableix un vincle conscient.

IMMIGRANT

Subjecte que protagonitza l'acció d'entrar a residir de manera permanent o temporal en un territori diferent del de l'origen.

INCLUSIÓ

Construcció compartida d'un sentit social de pertinença lliure en condicions d'igualtat.

INTEGRACIÓ

Procés pel qual els ciutadans poden participar plenament en els drets i deures de la societat que els acull. En el cas dels ciutadans immigrants, estrangers i/o pertanyents a minories ètniques, aquest procés es desenvolupa en un marc de convivència i respecte mutu, en relació a la interacció dels bagatges culturals respectius.

INTERCULTURALISME

Posicionament ideològic que aposta per un model de societat construït a partir de la interacció i influència mútua entre grups socials/culturals diversos en el seu origen i trets culturals específics. Aquest model tracta de desenvolupar valors com la convivència, l'intercanvi, la negociació i la millora de les relacions interculturals.

INTERCULTURALITAT

Procés on diferents col·lectius a un mateix context i diversos en procedència i trets culturals específics, es relacionen, interactuen, intercanvien i comuniquen. Aquesta interacció es dona entre subjectes i/o grups, i no entre cultures en sentit abstracte. S'interpreta la cultura des de la seva dimensió dinàmica i heterogènia, i des del fet que els subjectes reinterpreten la seva pròpia cultura, no únicament a partir de la transmissió sinó també des de l'experiència del contacte.

MEDIACIÓ

Procés mitjançant el qual una tercera part tracta de restablir una relació positiva entre dues parts que viuen un conflicte negatiu.

MELTING POT

Model d'integració cultural on s'aposta per generar nous espais i formes culturals a partir de la interacció i contacte entre diversos subjectes i/o grups.

MESTISSATGE

Un dels resultats del procés d'aculturació, on subjectes i/o grups diversos en relació al seu origen o cultura conviuen en un mateix entorn o context, possibilitant la barreja cultural i donant lloc a diferents expressions d'interacció entre aquests.

MINORIES ÈTNIQUES

Grups ètnics que presenten característiques culturals i físiques compartides i pròpies pel mateix grup, i que es troben en relació de desigualtat i subordinació vers els sectors dominants de la societat on es trobin. A més, la seva pertinença potser transmesa per mecanismes d'afiliació a generacions successives tot i que aquestes, no presentin les mateixes característiques culturals i físiques que els seus antecessors. Tot grup ètnic forma una minoria ètnica però no al revés.

MULTICULTURALISME

Posicionament ideològic que aposta per un model de societat compost per grups diversos en procedència i trets culturals, on la seva relació és condicionada per uns límits preestablerts. La cultura s'hi entén des d'una visió essencialista, com a estàtica i homogènia, assenyalant la diferència cultural o ètnica com a tret bàsic.

MULTICULTURALITAT

Fenomen que té lloc dins un mateix territori en el qual coexisteixen subjectes o grups diversos pel que fa a les seves característiques ètniques o culturals en la seva procedència, i transmeten les seves diferents pautes culturals en el context del seu grup de manera diferenciada als altres.

PREJUDICI

Opinió que un subjecte o grup es forma sobre una persona o una cosa i que no es correspon amb la realitat, que ha estat creada sense tenir en compte allò que passa realment.

PROJECTE MIGRATORI

Procés que duen a terme els ciutadans que emigren, que comença amb els motius i raons per les quals es decideix iniciar l'acció de marxar d'un territori i assentar-se en un altre. Té una dimensió dinàmica i finalitza quan aquests ciutadans deixen de ser vistos com immigrants per la resta de la ciutadania.

RACISME

Discriminació activa d'un subjecte o grup per motius relacionats amb el seu origen o característiques ètniques i/o culturals.

RELATIVISME CULTURAL

Posicionament epistemològic que defensa que qualsevol judici moral o ètic en relació a una societat concreta, únicament es pot realitzar tenint en compte els codis culturals d'aquella mateixa societat.

TOLERÀNCIA

Actitud d'acceptació de diferents opinions, criteris i comportaments diferents als propis.

XENOFÒBIA

Rebuig o odi als ciutadans d'origen estranger. Normalment es relaciona amb la situació socioeconòmica d'aquests ciutadans.

6.2. BIBLIOGRAFIA I WEBS⁸

Llibres

BIBLIOGRAFIA PER AL PROFESSORAT

Abenoza, R. (2004). *Identidad e inmigración: orientaciones psicopedagógicas*. Madrid : Catarata.

Alcalá del Olmo, M.J. (2004). *Educación intercultural: tendencias e iniciativas de la UE*. Madrid : Piràmide.

Alcudia, R. et al. (2000). *Atención a la diversidad: claves para la innovación educativa*. Barcelona : Graó.

Alegre, M.A. (2005). *Educació i immigració: l'acollida als centres educatius*. Barcelona : Mediterrània.

Baráibar, J.M. (2005). *Inmigración, familias y escuela en educación infantil*. Madrid : Catarata.

Besalú, X. & Climent, T. (Coords.). (2004). *Construint identitats: espais de socialització dels joves d'origen immigrant*. Barcelona : Mediterrània.

Besalú, X. (2002). *Diversidad cultural y educación*. Madrid : Síntesis.

Bueno, J. & Belda, J. (2005). *Familias inmigrantes en la escuela*. València : Universitat de València.

Carbonell, F. (2004). *Educación en tiempos de incertidumbre. Equidad e interculturalidad en la escuela*. Madrid : Catarata.

Carbonell, F. (Coord.). (2000). *Educació i immigració: els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Barcelona : Mediterrània.

Carbonell, J., Simó, N. & Tort, A. (2002). *Magribins a les aules. El model de Vic a debat*. Vic : EUMO.

CIDE. (2000). *La construcción de la identidad en contextos multiculturales*. Madrid : Ministerio de Educación y Ciencia.

CIDE. (2005). *La atención al alumnado inmigrante en el sistema educativo*. Madrid : Ministerio de Educación y Ciencia.

Colectivo Amani. (2004). *La escuela intercultural: regulación de conflictos en contextos multiculturales*. Madrid : Instituto de la Juventud.

Díaz Aguado, M.J. (2003). *Educación intercultural y aprendizaje cooperativo*. Madrid : Pirámide.

Essomba, M.A. (2006). *Liderar escuelas interculturales e inclusivas*. Barcelona : Graó.

Garreta, J & Llevot, N. (2003). *El espejismo intercultural: la escuela de Catalunya ante la diversidad cultural*. Madrid : Ministerio de Educación y Ciencia.

Jordán, J.A. (Coord.) (2004). *La formación del profesorado en educación intercultural*. Madrid : Catarata.

Massot, M.I. (2003). *Jóvenes entre culturas: la construcción de la identidad*. Bilbao : Desclée de Brouwer.

⁸ IDEM

Montón, M.J. (2003). *La integració de l'alumnat immigrant al centre escolar*. Barcelona : Graó.

Sales, A. (2005). *La diversitat cultural a l'escola: propostes pràctiques per a un currículum intercultural*. Castelló : Universitat Jaume I.

San Román, T. (Coord.) (2001). *Identitat, pertinença i primacia a l'escola: la formació del professorat*. Bellaterra : Servei de Publicacions UAB.

San Román, T. (Coord.). (2004). *Sueños africanos para una escuela catalana*. Bellaterra : Servei de Publicacions UAB.

Soriano, E. (2003). *Diversidad étnica y cultural en las aulas*. Madrid : La Muralla.

Suárez Sandomingo, J.M. (Coord.). (2004). *La interculturalidad pedagógica: nuevos enfoques, nuevas prácticas*. Lugo : Axac.

Terrén, E. (2001). *El contacto intercultural en la escuela*. A Coruña : Servicio Publicaciones Universidade de A Coruña.

Unamuno, V. (2003). *Lengua, escuela y diversidad sociocultural*. Barcelona : Graó.

Vilà, M., Besalú, X. & Fullana, J. (2003). *Alumnes d'origen africà a l'escola*. Girona: CCG.

Internet

- El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1993-2004) Boletín del CIDE, 2005. A: <http://www.aulaintercultural.org/IMG/pdf/bol013ene05.pdf>
- Pacte Nacional per l'Educació, 2006. A: <http://www.aspepc.es/docs/arxiu06/pne.pdf>
- Ley orgánica 2/2006, 3 de mayo, de Educación. A: (<http://www.cnice.mecd.es/>); Centro Nacional de Información y Comunicación Educativa)
- La llei d'estrangeria es pot trobar a la següent web: www.boe.es/g/es/bases_datos/doc.php?coleccion=iberlex&id=2000/23660&codmap=
- Declaració Universal dels Drets Humans: www.xtec.es/~lvalmaj/passeig/dudh.htm

Activitats per a l'alumnat

7. Descoberta de la immigració

(PROJECTE DE TREBALL PER AL CICLE SUPERIOR de PRIMÀRIA I PRIMER CICLE d'ESO)

Índex

1. La carta del Dani i la Salima
2. D'on ve la teva família?
3. Debat sobre la immigració
4. Per què arriben ciutadans immigrants a Catalunya?
5. Com arriben els ciutadans immigrants?
6. Qui són els ciutadans immigrants?
7. On viuen els ciutadans immigrants?
8. Coneguem millor els nois i noies de famílies immigrades
9. Síntesi

1. La carta del Dani i la Salima

Hola! Sóc el Dani, i al meu costat tinc la Salima. Els dos estudiem primer curs d'ESO a l'IES Salvador Espriu de Manresa, i us volem explicar una història. Un dia qualsevol a la tarda, després d'educació física, unes noies de la classe van començar a ficar-se amb la Salima.

Els pares de la Salima són del Marroc, i ella hi va néixer també, tot i que va arribar a Catalunya quan tenia tres anys. I sembla ser que aquest fet no agrada a algunes companyes nostres. Al vestuari, després de dutxar-se, van insultar i colpejar la Salima, dient-li que se n'anés al seu país.

Després teníem ciències naturals, però en comptes de fer classe vam estar parlant amb el tutor, que ensenya llengua però que va deixar els de tercer per venir amb nosaltres i comentar el que havia passat. El cert és que la seva presència va servir per calmar una mica els ànims (en aquell moment el nostre grup s'havia dividit entre els que estaven d'acord o en desacord amb el que havi succeït), però tothom va sortir per la porta tenint molt clar que aquella xerrada no havia servit per canviar les coses.

Jo estava totalment en contra del que havia passat, i vaig acompanyar la Salima al sortir de l'IES. De sobte, em vaig recordar que havia sentit a parlar d'un home vell, en Tomeu, que viu als afores de la ciutat, anant cap a Santpedor, i que diuen que és un savi sobre la convivència. Molta gent hi recorre quan té un problema amb la seva família, o els seus

amics, per escoltar els seus consells i així tenir ajuda per resoldre'ls.

Tots dos vam anar a peu a veure'l, i quan vam trobar-lo a casa seva, ens va fer passar i li vam relatar fil per randa tot el que havia passat. Aleshores ell, tot silenciós i pensatiu, ens va donar un sobre amb dos papers. En un hi havia unes adreces escrites, i en l'altre una fórmula estranya: "LSGIUA=K". Acte seguit va dir-nos que desxifréssim el significat d'aquelles lletres, i que això ens ajudaria a conviure millor a la classe.

Certament, tot plegat resultava un vertader enigma. I vam decidir desxifrar-lo. A partir d'aleshores vam organitzar un viatge per Catalunya, seguint la pista de les diverses adreces i assajant de descobrir el significat d'aquesta fórmula. Us proposem, ja que molts companys del nostre grup no han mostrat cap interès en acompanyar-nos-hi, que vosaltres us hi afegiu i resolguem l'enigma plegats. Què us sembla? Us hi afegiu, a la descoberta?

2. D'on ve la teva família?

Abans de començar a enraonar sobre el que ha passat a la classe del Dani i la Salima, que té molt a veure amb la immigració recent que arriba a Catalunya, et proposem que iniciem la conversa sobre tu mateix. Per a conèixer millor els nostres veïns, amics, companys o coneguts, la primera cosa que hem de fer és conèixer-nos a nosaltres. Qui som? D'on venim?

Una manera divertida i molt clara de fer-ho és dibuixar l'arbre genealògic de la nostra família. No t'espantis, un arbre genealògic és una cosa molt senzilla: consisteix a anar posant els noms de tots els teus parents sobre el paper, però com si fossin branques d'un arbre.

1. Comença per posar el teu nom i el dels teus germans o germanes (si en tens) a la part inferior d'un full disposat en horitzontal.
2. A continuació, posa al damunt el nom del teu pare, mare o tutor, i traça una línia que uneixi els noms dels teus germans i el teu amb els que acabes d'escriure.
3. Tot seguit, posa al costat del nom del teu pare el dels seus germans o germanes, i fes el mateix amb el de la teva mare. Són els teus oncles i tietes. Si algun d'ells té parella, posa-li el nom al seu costat. I si algun d'ells té fills, posa-li a sota el nom també. Són els teus cosins, oi?
4. I anem pujant. Ara toca posar, al damunt del nom del teu pare i els seus germans, els dels seus pares, és a dir, els teus avis paterns. I fes una línia que els uneixi amb els seus fills. Un cop hagi acabat, fes el mateix amb els pares de la teva mare.
5. Si has arribat fins aquí, Déu n'hi do! De fet, podries continuar i anar pujant cap amunt, amb els teus besavis, rebesavis... Però aquí ens conformarem amb la feina feta fins ara.
6. Només queda un petit detall: a sota de cada nom que has escrit, posa el lloc on han nascut i/o passat la seva infantesa cadascuna de les persones que has assenyalat en el "mapa" de la teva família, i pensa: tos han nascut i viscut a la mateixa ciutat, al mateix poble? Tots han nascut a Catalunya? N'hi ha algun que hagi emigrat, és a dir, deixat la seva terra per anar a viure a un altre lloc quan es va fer gran? Quants membres de la teva família són emigrats?

3. Debat sobre la immigració

Ara que cadascú de la classe ha fet el seu arbre genealògic, podeu dedicar una estona a comentar-los, primer amb els companys de la taula o aquells que tingueu més a prop, i després en gran grup.

Per al debat en gran grup sobre els resultats de l'exercici de l'arbre, us proposem algunes preguntes per animar-lo. Poseu-vos primer en petits grups de 5 o 6 persones i comenteu cadascuna de les qüestions. Després, nomeneu un portaveu i expliqueu a la resta de companys el que heu estat parlant. Finalment, quan hagi acabat tots els portaveus, enceteu un debat general. Les preguntes són:

* Hi ha algun membre de la classe que TOTS els noms escrits en el seu arbre genealògic hagin nascut i crescut en el mateix poble i/o ciutat? Aquest té més drets que els seus veïns que han nascut en un altre lloc per haver demostrat que les seves arrels fa més de temps que són allí?

* El lloc de naixement, o on has viscut de petit, marca la teva identitat, és a dir, d'allí on ets? Pots sentir-te de més d'un lloc a la vegada?

* Les persones que viuen a la vostra ciutat, però que no hi ha nascut, han de tenir els mateixos drets que els que sí hi ha nascut? Cal fer diferències si han nascut en una altra ciutat de Catalunya, d'Espanya o de fora d'Espanya?

* Quina imatge tenim de les persones que estan arribant en els últims anys a Catalunya? Respon a la realitat? En fem algun gra massa en algun aspecte?

* A la classe tenim companys o companyes que han vingut fa poc a viure a Catalunya, o que tota la seva família és de fora de Catalunya? Algun cop hem viscut algun episodi semblant al de la classe de la Salima?

4. Per què arriben ciutadans immigrants a Catalunya?

Iniciem el viatge a Sant Feliu de Llobregat. Anem a la primera adreça escrita a la llista, i trobem un sobre del mateix color que el que ens havia donat el vell Tomeu, amb un CD a dins i un paper amb una pregunta: ***per què arriben ciutadans immigrants a Catalunya avui?*** Anem a la biblioteca pública de la ciutat i mirem el vídeo del CD, que es titula "Remeses, diners cap a casa". Al final del vídeo apareixen unes preguntes. El material ens diu que si les responem bé, obtindrem informació per resoldre l'enigma de la fórmula. Ens ajudes?

1. La majoria dels immigrants que arriben a Catalunya durant aquests darrers anys vénen per motius:

- d) Culturals, són estudiants que es desplacen per estudiar en instituts i universitats catalanes
- e) Econòmics, són adults i joves que vénen a trobar una feina que els permeti guanyar més diners que al seu país d'origen
- f) Polítics, són refugiats que estan perseguits en el seu país per les seves idees o creences

2. Les remeses de diners dels immigrants als països d'origen:

- d) Són inexistents, no ho fa pràcticament ningú
- e) És habitual, ho fan molts
- f) És molt habitual, més de la meitat dels immigrants envien remeses cada mes

3. Un cop els diners arriben al país d'origen dels immigrants, els seus familiars els utilitzen per a:

- d) consum diari (comprar menjar, roba, etc.)
- e) adquirir un nou habitatge
- f) muntar un negoci familiar

5. Com arriben els ciutadans immigrants?

La segona adreça del llistat ens porta a Begur. Seguim la pista dels sobres, els colors, ... i trobem un nou petit paquet amb un nou CD i un altre paper amb una pregunta. Aquest cop la qüestió és: **com arriben els ciutadans immigrants a Catalunya?** Ens posem en marxa per visionar el CD, titulat “Com entren: la patera” i respondre les preguntes que ens imaginem que apareixeran. Aquesta vegada, les preguntes són les següents:

1. Les vies d'entrada al país utilitzades majoritàriament pels ciutadans immigrants són:

- g) en patera per l'estret de Gibraltar
- h) per Portugal
- i) per l'aeroport de Barajas i la frontera francesa

2. Un “sense papers” és:

- g) Un ciutadà estranger delinqüent
- h) Un ciutadà estranger que li falten els permisos de treball i de residència
- i) Un ciutadà estranger que ha perdut el passaport

3. Normalment, el pas dels ciutadans estrangers que volen arribar a l'estat espanyol per l'estret de Gibraltar de forma irregular ho fan sota l'organització:

- g) d'agències de viatges especialitzades
- h) d'un organisme responsable del Govern espanyol gestionat per la Guàrdia Civil
- i) de grups organitzats que extorsionen els estrangers sense cap garantia d'arribar a bon port ni de seguretat personal

4. Les possibilitats de mobilitat entre ciutadans europeus i africans respon a les següents característiques:

- a) Els ciutadans europeus poden viatjar sense problemes a països africans, però els ciutadans africans tenen greus dificultats per viatjar a països europeus
- b) Els ciutadans africans poden viatjar sense problemes a països europeus, però els ciutadans europeus tenen greus dificultats per viatjar a països africans
- c) Tots els ciutadans europeus i africans es poden moure lliurement d'un país a l'altre sense restriccions

6. Qui són els ciutadans immigrants?

La tercera etapa ens fa viatjar al barri del Fondo de la ciutat de Santa Coloma de Gramenet. Allí, en la tercera adreça indicada en el llistat que tenim, hi trobem un nou sobre tancat. L'obrim i ja hi trobem el que ens esperàvem, una nova pregunta i un nou CD amb informació per avançar en l'enigma. Aquest cop la qüestió és: **Qui són els ciutadans immigrants a Catalunya?** Vénen tots d'un mateix país? Busquem una botiga de lloguer de vídeos, li demanem poder passar el CD que porta per títol "La comunitat xinesa" a la responsable, i ens trobem dues històries, una del barri i una altra de més lluny. La història del barri ens parla sobre la comunitat xinesa que hi viu:

1. La Xina, el país més poblat del planeta amb més de 1.200 milions d'habitants, té un idioma oficial que és:

- d) El mandarí
- e) El xinès
- f) El tarongí

2. El domini de la llengua pròpia de les famílies xineses per part dels seus fills és:

- d) Excel·lent, tenen un domini i una fluïdesa com la dels seus pares
- e) Mig, saben parlar-la però els costen algunes paraules i estructures, així com la llengua escrita
- f) Baix, desconeixen la llengua dels seus pares i a més no tenen cap interès en aprendre-la

3. Els ciutadans d'origen xinès tenen fama de ser persones tancades, que es relacionen poc amb la resta de persones del barri. Els motius que els xinesos expliquen són:

- d) es relacionen poc perquè disposen de molt poc temps per a dedicar a les activitats socials i de relació
- e) es relacionen poc perquè no els interessa ni la societat ni la cultura catalanes
- f) es relacionen poc perquè tenen por de perdre la seva identitat cultural i els seus costums si s'apropen a persones diferents a ells

Sense moure'ns de Fondo, però, i a la mateixa botiga, veiem un vídeo sobre una altra ciutat, Madrid, amb l'etiqueta "Hispanoamericans a Madrid". Observem que existeix una comunitat de ciutadans equatorians molt important, fins al punt que els caps de setmana es troben un bon nombre d'ells en un parc de la ciutat, que anomenen el

“petit Quito”. La presència d'equatorians a la capital de l'estat també genera preguntes:

1. La comunitat de ciutadans equatorians a Madrid

- d) és la més petita, però molt visible perquè es troben tots junts habitualment
- e) és força gran, similar a la de ciutadans provenint de l'Europa de l'est
- f) és la més gran de Madrid

2. Segons el professor Joaquín Arango, el motiu que molts ciutadans equatorians acabin vivint a Madrid es deu al fet que:

- d) tots arriben a l'Estat a través de l'aeroport de Madrid, anomenat Barajas, i s'hi queden
- e) tenen més facilitats del Govern regional de Madrid per viure-hi
- f) a Madrid parlen en castellà i els resulta més fàcil que venir a viure a Barcelona, on es parla en català

3. Els equatorians que viuen a Madrid es relacionen i es troben amb motiu:

- d) de manifestacions per defensar els seus drets com estrangers
- e) d'actes festius al voltant de la cuina del país i de l'esport
- f) de trobades familiars íntimes amb els seus amics i veïns a casa seva

4. La situació dels ciutadans equatorians a Madrid, des d'un punt de vista administratiu, és:

- d) molt bona, perquè quasi tots disposen de permisos de treball i residència en regla
- e) regular, perquè quasi la meitat no disposen dels permisos necessaris
- f) molt dolenta, perquè més de la meitat no disposen dels permisos necessaris

7. On viuen els ciutadans immigrants?

I per a la quarta etapa, seguim viatjant, aquest cop una mica cap a l'est. Ens desplacem a Mataró, guiats per una de les adreces escrites. I en el barri de Rocafonda, trobem un sobre dels de sempre, amb dos CD ("Carrers amb molta vida" i "Compartir l'habitatge") i una pregunta: ***On viuen els ciutadans immigrants?*** Anem al local de l'associació de veïns, on mirem els dos vídeos al final del qual apareixen en pantalla noves preguntes:

1. El percentatge de població immigrada a Catalunya se situa entre:

- d) El 1% i el 5%
- e) El 10% i el 15%
- f) El 20% i el 25%

2. Des de l'arribada dels nous ciutadans immigrants en els darrers anys, han aparegut problemes en els barris i pobles on aquestes persones s'hi han instal·lat perquè:

- d) Les condicions de vida són molt dolentes. Es tracta de barris amb una mancança històrica d'equipaments i recursos de tota mena.
- e) La immigració és problemàtica en si mateixa
- f) El nombre de ciutadans que arriba és molt elevat

3. Quan parlem d'immigració, fem referència al "ghetto" com:

- d) A una associació de ciutadans immigrants d'un barri concret
- e) Al grup de ciutadans immigrants originaris del Marroc
- f) A un nombre molt elevat de ciutadans immigrants que se situen en una zona concreta on no hi ha presència de ciutadans d'altres orígens

4. Segons l'Asmaa Aouattah, la millor manera per ajudar a la convivència en barris amb presència de ciutadans immigrants és:

- d) No fer res, perquè el millor és que cadascú vagi amb els seus iguals i així no hi haurà problemes
- e) Repartir els ciutadans immigrants en altres barris quan aquests són molts
- f) Conèixer les formes de pensar i de viure dels nouvinguts per poder comprendre millor el perquè dels seus actes

5. El preu de l'habitatge per als ciutadans immigrants és:

- a) Més baix que per a la resta de la població, perquè no disposen de diners
- b) Igual que per a la resta de la població
- c) Més car que per a la resta de la població, perquè són estrangers

8. Coneguem millor els nois i noies de famílies immigrades

Sembla ser que arribem al final del nostre viatge, ja que a la llista d'adreces només ens queda una darrera destinació: Barcelona. Ens presentem a la direcció que hi ha inclosa en el missatge misteriós, i trobem el sobre esperat, aquest cop amb 2 CD també, i la qüestió que guia la nostra recerca: ***Com vivim els nois i noies de família immigrada de la nostra edat?*** La Salima diu que aquest cop potser no cal que mirem els vídeos, perquè ella és de família d'origen marroquí, i pot explicar com viu, però jo, el Dani, insisteixo a mirar les imatges per comprovar si el que li passa a la Salima també li passa a tothom, o no. Mirem els vídeos, un titulat "Esplais i escola" i l'altre "La celebració", i responem les qüestions següents:

1. Hi ha alguns nois i noies de família immigrada que van a un esplai després de l'escola perquè:

- d) Els seus pares treballen i no poden anar a buscar-los a la sortida de l'escola com voldrien
- e) Suspenen més que la majoria i allí fan classe de reforç escolar
- f) Allí aprenen català per comunicar-se millor a l'escola

2. Les famílies musulmanes celebren el ramadà – mes de dejuni – perquè:

- d) No disposen de recursos econòmics suficients
- e) És una de les pràctiques religioses i culturals pròpies d'aquesta fe
- f) És un costum del Marroc

3. La fe musulmana aplega a:

- d) 100 milions de persones arreu del món
- e) 500 milions de persones arreu del món
- f) més de 1.000 milions de persones arreu del món

4. Entre la població de fe musulmana, les persones que celebren el ramadà són:

- d) Totes
- e) Només els homes
- f) Totes menys els infants, la gent gran, les dones després de parir i les persones malaltes

5. Els fills i filles de famílies immigrades:

- d) Pensen sempre el mateix que els seus pares

- e) Pensen sempre de manera diferents als seus pares
- f) Alguns pensen com els seus pares, i d'altres no

9. Síntesi

La Salima i jo tornem a Manresa després d'aquest viatge llarg i emocionant. Si vosaltres com a grup classe heu anat desxifrant el significat de cada lletra a través dels sobres que el vostre professor us ha anat donant, ara és qüestió que intenteu ordenar-les, tot i que falta encara descobrir el significat vertader de "K".

Podem assajar de descobrir què vol dir l'enigma "K". Portem a la classe el problema, i entre tots mirem de donar significat a la lletra misteriosa que falta per descobrir, tal com en Tomeu ens va demanar?

Per a aconseguir-ho, i protegir bé l'enigma, recuperem el llistat elaborat en la sessió d'introducció sobre aspectes consolidats i reptes pendants. Això significa que ens dividim el grup classe en sis equips, i assagem de reflexionar sobre el significat de la paraula obtinguda amb els vídeos que hem observat, és a dir:

- mirem de sintetitzar algunes idees sobre què significa:

- identitat
- globalització
- universal
- amics
- local
- solidaritat

I ho lliguem amb el significat dels vídeos. Hem d'acabar elaborant una definició per a cada paraula.

D'aquesta manera, avaluem tot el que hem après al llarg del projecte de descoberta, però amb això no n'hi ha prou. Cal que no ens quedem de braços creuats, i que elaborem propostes per millorar la convivència:

- al barri
- a l'institut
- a la classe

Hem d'evitar que el que ha passat a la nostra classe amb la Salima passi a cap altra classe.

Per a fer les propostes relacionades amb la convivència, fem ús d'una graella com la següent, que pot resultar de gran utilitat per anar sintetitzant idees que vagin sorgint del debat:

Idees i propostes	Al barri	A l'IES	A la classe
Sobre l'habitatge			
Sobre l'escola i l'educació			
Sobre les tradicions culturals i religioses			
Sobre la integració social			

8. Reptes socials de la immigració

(PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE SEGON CICLE D'ESO)

Índex

1. La Núria i l'Obam s'agraden
2. La Famosa història de la sopa
3. Termòmetre de prejudicis i estereotips a la classe
4. Les condicions de vida dels ciutadans immigrants
5. La diversitat cultural dels ciutadans immigrants
6. Hi ha racisme a Catalunya?
1. 7. Joves de família immigrada; algunes dificultats
8. Síntesi

1. La Núria i l'Obam s'agraden

Hola!

Som la Núria i l'Obam, i estem acabant quart d'ESO. Sortim junts des de finals del curs passat, i estem molt bé plegats. Només hi ha una pega: els nostres pares no acaben de veure clara la nostra relació. Uns no veuen amb bons ulls que una noia de família catalana de tota la vida surti amb un noi negre de família immigrada, i els altres voldrien que el seu fill tingués un relació amb una noia musulmana com ells, i no una noia de família cristiana.

Tanmateix, a nosaltres això no ens importa, sempre i quan els nostres companys de classe i els nostres amics – de dins i de fora de l'IES – ens acceptin i no ens mirin amb cara estranya. Amb tot, confessem que de vegades això resulta difícil. Per aquest motiu, voldríem disposar de més arguments i raons sobre el tema de la immigració, la identitat cultural i la discriminació al nostre país, això ens faria anar més tranquils. Nosaltres dos tenim bon rotllo, però sabem que a voltes no és així entre persones d'orígens diversos.

Volem investigar sobre el tema. Volem saber què passa en realitat en el nostre entorn, i volem conèixer-ho de la mà de nois i noies joves com nosaltres, gent més o menys de la nostra edat. Han caigut a les nostres mans uns vídeos que en parlen, són de la biblioteca de l'IES. Us convidem a mirar-los junts, i després contrastar si allò que s'hi explica té cabuda en la nostra realitat quotidiana.

2. La famosa història de la sopa

Abans d'endinsar-nos en la proposta que ens fan l'Obam i la Núria, et proposem de parlar d'immigració, però des d'un punt de vista molt concret: les imatges que les persones que vivim i tenim família de Catalunya de fa algunes generacions elaborem sobre els nouvinguts.

El pare de l'Obam va explicar-li un dia una història que diu que li va passar a un cosí seu que viu també a Europa. No sap si és cert que aquesta història li passés a un familiar seu, però sí sembla que va succeir de veritat a Suïssa, en un restaurant de self-service.

Una senyora de setanta-cinc anys agafa un bol i li demana al cambrer que l'hi ompli de sopa. Seguidament, s'asseu a una de les moltes taules del local. Just quan acaba de seure, se n'adona que ha oblidat agafar el pa. Aleshores s'aixeca, va a agafar un panet per menjar-lo amb la sopa i torna al seu lloc.

Sorpresa! Davant del seu bol de sopa s'hi ha assegut un home negre que se l'està menjant tranquil·lament. “Quina barra! – pensa la senyora – però no em deixaré pas robar”. Dit i fet. Pren el panet, el fa bocins, els fica dins del bol que té el negre al davant i hi col·loca la cullera a dins.

El negre, complaent, somriu. Van prenent una cullerada cadascun fins que acaben la sopa. Tot això en silenci. Un cop a no queda ni una gota de sopa, l'home s'aixeca, s'acosta a la barra i torna al cap d'una estona amb un plat ben ple de pasta i... dues forquilles. Mengen els dos del mateix plat, en silenci, un després de l'altre fins al final. Un cop acaben, marxen. “Fins aviat!” li diu la dona. “Fins aviat!” respon l'home, reflectint un somriure en els seus ulls. Sembla satisfet per haver fet una bona obra.

La dona el segueix amb la mirada. Un cop es refà de tot el trasbals busca amb la seva mà la bossa que hi havia penjat però... sorpresa! La bossa ha desaparegut.

“Aleshores aquell negre...” Anava a cridar “Perseguiu al lladre!” quan, fent una ullada al seu voltant, veu la seva bossa penjada d'una cadira que es troba a dues taules enrere d'on ella es trobava, i al damunt d'aquella taula hi veu una safata amb un bol de sopa ja freda. Tot d'una, se n'adona del que ha passat!

No ha estat el negre qui s'ha menjat la seva sopa, ha estat ella qui, equivocant-se de taula ha menjat l'àpat d'aquell home com una gran senyora.

Adaptació i traducció d'un text de “Colectivo AMANI”.

3. Termòmetre de prejudicis i estereotips a la classe

La història del bol de sopa deixa clar que no només els pares de l'Obam i la Núria tenen prejudicis o es mouen per estereotips. Què és, però, un prejudici? Què significa un estereotip?

*Entenem per **prejudici** com l'opinió que ens formem sobre una persona o una cosa que no es correspon amb la realitat, que hem creat sense tenir en compte allò que passa realment. Queda clar que la senyora suïssa va tenir un prejudici quan va pensar que l'home que tenia al davant s'estava menjant la seva sopa, en comptes de pensar que ella s'havia equivocat de taula.*

*Entenem per **estereotip** com la imatge deformada que tenim sobre una persona o una cosa, com a partir d'un sol cas creiem conèixer tot un conjunt, i ensensem que aquest únic cas que coneixem el podem aplicar per a totes les possibilitats. En la història del bol de sopa, la senyora té un estereotip sobre l'home amb qui comparteix la sopa: tots els negres són uns lladres. Per això quan l'home marxa i ella no troba la seva bossa, pensa que aquest l'hi ha robat.*

Quin és, però, el nivell de prejudicis i estereotips que tenim a la classe? Per a saber-ho, us proposem que us apliqueu el “termòmetre de prejudicis i estereotips”. És molt senzill. A continuació heu de llegir unes frases individualment, i respondre amb sinceritat alguna de les quatre opcions següents:

Hi estic molt d'acord
Hi estic d'acord
Hi estic en desacord
Hi estic molt en desacord

Un cop hi hàgiu respost, comenteu amb la resta de la classe els resultats, i compteu quantes de les quatre opcions possibles heu obtingut com a grup per a cada frase. No n'hi ha prou, però, de dir quines han estat les opcions, també s'ha de justificar i argumentar el perquè de cada opció. Sou un grup amb molts prejudicis i estereotips?

1- Hi ha massa immigrants al nostre país, i els que sobren haurien de ser retornats als seus països d'origen.

2- Un immigrant que arriba a Espanya per a viure-hi pot ser considerat automàticament un espanyol.

3- Els ciutadans provenint de països de l'Àfrica central s'integren més fàcilment que els qui vénen de països del nord d'Àfrica.

4- Un immigrant que no té papers en regla és un delinqüent

5- El Govern ha d'atorgar els mateixos drets i ajuts als seguidors de la religió musulmana com als de la religió catòlica.

6- Catalunya és un país racista.

4. Les condicions de vida dels ciutadans immigrants

En un primer clip, que porta per títol “Mites i rumors”, ens adonem com resulta de difícil poder explicar bé a tothom el que realment està passant al voltant de la ciutadania immigrada. Observem com a una escola bressol de Rocafonda (Mataró, El Maresme) de 40 nens només 2 són de família immigrada. En un barri on el 25% de la població són ciutadans immigrants, no podem parlar de tracte de favor amb els estrangers; en canvi, és molt possible que hi hagi veïns que opinin el contrari. Una altra idea falsa i força estesa és que els ciutadans immigrants reben ajuts a l'hora d'obrir comerços, com ara no haver de pagar impostos.

- Un equip del grup pot realitzar una observació a l'hora de sortida d'una escola bressol del barri o poble, i fer una petita enquesta entre els acompanyants adults dels infants sobre el nombre de població nouvinguda que hi ha en el centre.
- Un equip del grup pot fer una petita recerca en dos o tres comerços del barri que estiguin regentats per ciutadans immigrants, i preguntar als responsables del negoci sobre els impostos que paguen, els ajuts que reben de l'administració, els horaris que han de complir, les normatives que tenen en compte, etc. També se'ls pot demanar si el règim comercial en els seus països d'origen és el mateix que a Catalunya.
- Un equip del grup pot fer petites entrevistes a peu de mercat, o de la parada d'un transport públic, sobre opinions **NOMÉS** positives que tenen els ciutadans autòctons sobre els nous ciutadans del barri o poble.

En un segon clip, titulat “Ulldecona: 24 d'immigrants”, la Núria Ventura, regidora d'Immigració i Urbanisme d'Ulldecona (Montsià), ens explica com s'ho ha manegat una població de 6.500 habitants per acollir en els darrers 4 anys a 1.500 nous ciutadans procedents de 42 països diferents, fonamentalment del Marroc i Romania. La integració d'aquests nouvinguts no ha estat tasca fàcil, i ha calgut un esforç important per totes bandes per garantir un clima integrador i de convivència.

- Un dels reptes als quals cal fer front a causa de l'arribada d'aquesta ciutadans és la creació de nous serveis (escoles, centres de salut, habitatges en condicions, etc.). Un equip del grup pot investigar sobre els recursos socials que disposa el barri o poble per a l'acollida i integració dels nous ciutadans, fent una entrevista a l'assistent social de la zona, a un metge del CAP, o a un mestre de l'escola de primària

- Un equip del grup pot investigar sobre els diversos ajuts que poden tenir les persones immigrades, i els criteris que utilitzen les administracions per atorgar-los. Aquesta petita recerca s'hauria de veure complementada amb un seguiment sobre l'increment o la disminució de les partides econòmiques de les administracions per fer front a l'arribada dels nouvinguts.
- En Plsa Traian, de Romania, explica en el vídeo que la seva única preocupació és poder tenir els papers en regla per tenir una feina. Un equip del grup pot investigar sobre la presència de persones sense papers al barri o poble, esbrinar-ne les causes, i també les conseqüències sobre la vida quotidiana d'aquests.

Anoteu tres o quatre idees que recomanaríeu a la Núria i l'Obam per fer front als estereotips i els prejudicis que creuen que una relació de l'Obam i la Núria no pot funcionar perquè ell és incompatible amb ella pel nivell de vida.

5. La diversitat cultural dels ciutadans immigrants

En un primer clip, que es titula “Arrelar”, la Fatou Secka, d'origen gambià, explica com va arribar a Teià (Maresme) ara fa 30 anys, i quina ha estat la seva vida des d'aleshores. La Fatou és un bon exemple que posa de manifest que, abans dels anys 90, ja hi havia ciutadans a Catalunya que venien d'altres continents. Van ser els pioners. Com que eren pocs, passaven molt desapercebuts i la societat no disposava com ara de mecanismes de suport. Alguns d'aquests ciutadans tenen la idea de retornar al seu país, però no sempre passa: molts venien de pas, i al final s'hi han quedat a viure. Una de les causes d'aquesta realitat són els fills, ja nascuts o crescuts a Catalunya, i molt sovint una de les portes principals de la integració dels propis pares.

- Un equip del grup pot dedicar-se a investigar quin ha estat el nombre i la procedència dels ciutadans immigrants des de l'any 1990 fins a l'actualitat, tant en termes generals de país com en el barri de l'IES
- Un equip del grup pot identificar i entrevistar algun d'aquests pioners que visqui en el barri o poble. Una bona manera de posar-se en contacte pot ser a través d'alguna associació d'immigrants. Podem fer preguntes sobre els seus inicis: si van venir sols del seu país, o vivien amb compatriotes, si tenien ocasions de parlar la seva llengua pròpia, si van aprendre el català i/o el castellà, etc.
- Un equip del grup pot investigar sobre la situació al barri o la ciutat respecte al retorn al país d'origen. Pot ser interessant d'analitzar si el nombre de ciutadans immigrants que arriba i el nombre dels que marxa es manté o la proporció va canviant al llarg del temps. També ens podem enriquir amb l'aportació particular d'una persona concreta.

En un segon clip, que porta per títol “El mocador”, podem observar dues dones musulmanes que ens parlen sobre l'ús del mocador al cap, o *hiyab*. La Nuzah Abosalama, que sí que en porta, creu que el fet de portar-lo (com en el seu cas) ha de ser un acte de llibertat per part de les dones i no una imposició. La Salwa El-Gharbi, que no el porta perquè no ho creu necessari, critica la imatge negativa que es té sobre aquest símbol als països anomenats occidentals. Dues expressions que sovint han portat polèmica, no només en el nostre entorn.

- Un equip del grup pot fer una recerca documental sobre els diversos noms i formes, així com costums i tradicions, que hi ha al

voltant d'aquest símbol cultural-religiós. És important prendre consciència de la diversitat existent també en aquest tema.

- Un equip del grup pot dedicar-se a realitzar una entrevista a una dona del barri o poble que en porti, i assajar d'identificar quines són les raons que l'han dut a portar-lo, i quina ha estat l'experiència concreta de dur-lo pel carrer a Catalunya.
- Un equip del grup pot realitzar una petita enquesta sobre l'estat d'opinió al voltant d'aquest tema en el barri/poble, o a l'IES. Seria interessant també analitzar quines són les opinions dels informants sobre símbols semblants propis de l'entorn cultural català, com la mantellina d'anar a missa, les gorres de bàisbol, les cintes al cap, etc.

Anoteu tres o quatre idees que recomanaríeu a la Núria i l'Obam per fer front als estereotips i els prejudicis que creuen que la seva relació no pot funcionar per les presumpes diferències culturals que presenten un i altre, i per extensió les seves famílies.

6. Hi ha racisme a Catalunya?

En un primer clip, titulat “Els fills”, veiem la Laila Karrouch, filla de ciutadans d'origen marroquí, explicant la vivència d'un projecte migratori que no ha estat el seu sinó el dels seus pares, però que igualment l'ha hagut de viure. Se'ns parla de reagrupament familiar, d'expectatives en el moment de l'arribada, dels esforços per la integració, i del desencís a l'hora de constatar el fet que, tot i haver fet “els deures”, alguns d'aquests joves es troben discriminats pel fet de pertànyer a una família immigrada.

- Un equip del grup pot fer tres entrevistes a tres joves (de l'IES o de fora) que siguin de pares immigrants i de països d'origen diferents, i demanar-los informació sobre diversos criteris: si van venir de petits, la imatge que tenien de la nova vida a Catalunya abans de marxar i el contrast amb el què s'han trobat; si ja hi van nèixer, quina imatge es fan del país d'origen dels seus pares i com veuen els seus familiars estrangers la vida a Catalunya, etc.
- Un equip del grup pot fer una recerca sobre quina de les llengües oficials del país és la que els ciutadans immigrants parlen més en el barri o poble: català o castellà. Fer algunes entrevistes sobre els recursos per aprenentatge de les llengües, i també sobre algunes experiències a l'hora d'aprendre la llengua. Quins són els motius que fan que alguns ciutadans immigrants només parlin català o castellà?
- Un equip del grup pot posar-se en contacte amb una associació d'immigrants del barri o poble, i demanar-los quins són els trets comuns entre la realitat social del seu país d'origen i la realitat social que s'han trobat a Catalunya. També se'ls pot demanar sobre quina creuen que és ara la seva identitat cultural, i si aquesta identitat que senten està reconeguda per la resta de veïns.

En alguns casos, aquesta discriminació passa de la ratlla i esdevé racisme. Aquest és el cas del segon clip, una gravació titulada “Racisme i xenofòbia” en què en Karim El-Hamry, veí d'Arenys de Mar, ens explica com va ser víctima d'un comportament racista per part dels empleats d'un establiment d'oci de la seva localitat, i com això ha afectat el seu sentiment de benestar i seguretat personal en una població on s'havia sentit sempre integrat. Quan arriben casos d'aquests, és important comptar amb recursos socials que col·laborin en la denúncia dels fets i la reparació del dany – físic i/o psíquic – efectuat a la víctima.

- Un equip del grup pot investigar si en l'IES, el barri o el poble hi ha hagut en alguna ocasió algun cas d'agressió (física o verbal) per motius racistes, i mirar de definir quines han estat les causes i les conseqüències dels fets. Cal tenir en compte no només els fets individuals de persona a persona, sinó també els col·lectius (rebuig de mesquites, manifestacions contra "sense papers", etc.)
- Un equip del grup pot revisar l'hemeroteca d'alguns dels diaris més importants, i mirar de construir una imatge sobre les agressions racistes que s'han produït en el darrer mes. Seria bo tenir en compte criteris com ara el tipus d'agressió, l'origen de la víctima i de l'agressor, els motius aparents i l'escenari dels fets.
- Un equip del grup pot posar-se amb alguna organització que s'ocupi de denunciar i/o gestionar les agressions racistes – com per exemple SOS Racisme – i fer una entrevista als seus responsables sobre els tipus de casos que atenen, i els procediments que usen per atendre-ho.

Anoteu tres o quatre idees que recomanaríeu a la Núria i l'Obam per fer front a les situacions que posen de manifest el fet que, tot i que l'Obam parli català i vulgui integrar-se plenament, encara hi ha persones que rebutgen que sigui possible una convivència harmònica amb la Núria.

7. Joves de família immigrada; algunes dificultats

En un primer clip, que es titula “Problemes a casa”, la Rosa Tejada, d'origen dominicà, ens explica les dificultats que alguns nois i noies de la República Dominicana tenen a l'hora de la integració a Catalunya. Les pròpies característiques del projecte migratori (mares que abandonen el país d'origen per venir a treballar al servei domèstic, deixant els fills al Carib a la cura de familiars) i l'impacte de l'arribada pels fills i filles a Catalunya en totes les dimensions (escola, cultura i llengua, relació perduda amb la mare, etc.) fan que sovint alguns dels joves d'origen dominicà deixin l'escola i entrin en circuits de relació social que no els aporten elements per a la integració, ans al contrari.

- Un equip del grup pot fer una recerca sobre la imatge i les representacions que tenen els fills i filles d'immigrats del poble o barri sobre l'escola, i també els seus pares i mares. Es pot fer una petita enquesta a persones de tres o quatre orígens diferents.
- Un equip del grup pot investigar sobre les relacions dels fills i filles d'immigrats del barri o poble amb els seus amics. Què fan? Van en colles pròpies? Van amb tothom? De què depèn un comportament o l'altre?
- Un equip del grup pot investigar, a través de la web, l'existència de grups de joves immigrants a Catalunya com el que representa el Rigoberto Acosta, i sintetitzar informació sobre les seves finalitats, activitats, projectes, etc.

En un segon clip, titulat “A judici i a presó”, veiem una història dissortada, la d'en Karim. Aquest noi immigrant explica com, sense voler-ho en un principi, les condicions negatives a la seva arribada a Barcelona van fer que acabés delinquent. El fet de no trobar una feina durant dos mesos va fer que pensés en aquesta possibilitat com sortida a l'hora de sobreviure. Tanmateix, tot i la veracitat d'aquest testimoni, no podem caure en el parany de pensar que ha augmentat la inseguretat per l'arribada de població immigrada. En Roberto Sánchez, de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, ens aporta dades per desmentir aquest prejudici.

- Un equip del grup pot buscar informació sobre la població estrangera en els centres penitenciaris a través de les webs dels organismes responsables de l'administració penitenciària. Nombre, procedències, tipologies de delictes, etc.
- Un equip del grup pot investigar sobre els ciutadans en situació irregular. Què és un centre d'internament, quines són les dificultats

fonamentals per a l'exercici d'una vida quotidiana sense problemes, etc.

- Un equip del grup pot buscar notícies de premsa sobre delictes i fer una anàlisi detinguda de l'ús del llenguatge quan es tracta d'un delinqüent de nacionalitat espanyola, europea o de fora de la Unió Europea.

Anoteu tres o quatre idees que recomanaríeu a la Núria i l'Obam per fer front als riscos que l'Obam corre a l'hora de voler integrar-se plenament a la societat catalana, i com la Núria li pot donar un cop de mà a l'hora de superar alguns obstacles que poden aparèixer.

8. Síntesi

Un cop vistos tots els clips i realitzades totes les recerques, disposem d'un munt d'informació molt valuosa que caldrà endreçar, resumir i sintetitzar. Per fer-ho, elaborarem el “*mur de les lamentacions*”. Es tracta d'un mural que penjarem en un passadís del centre o, si ho podem fer amb garanties, a la paret exterior de l'IES.

Cada totxana dibuixada representa un prejudici o estereotip que hem descobert al llarg de les darreres sessions, i estarà formada per dues capes de paper: una primera capa, visible, en què hi escriurem el prejudici o estereotip en qüestió, i una segona capa, a sota de la primera i llegible un cop hem aixecat la primera capa, que disposa informació que “trenca” amb el prejudici o estereotip de la primera capa.

Demanem a cada equip de recerca del grup que elabori una o dues totxanes per a cada petita recerca que ha realitzat. A la vegada, un subgrup format per cada equip de recerca es troba i redacta una carta a l'Obam i la Núria, que procura sintetitzar les diverses recomanacions que s'han anat fent a aquests dos personatges al llarg de cada etapa de la recerca. Per a fer-ho, ens ajudarem de la següent graella:

Dimensió	Prejudicis, estereotips	Recomanacions de millora per a la convivència
Les condicions de vida dels ciutadans immigrants		
La diversitat cultural que aporten els ciutadans immigrants		
Joves de família immigrada que actuen per integrar-se i alguns ciutadans els ho dificulten		
Joves de família immigrada que no se'n surten a l'hora d'integrar-se		

Preveiem un dia d'inauguració de l'exposició del mur, al qual s'hi pot convidar a pares i mares, companys dels altres cursos i tothom que s'hi vulgui afegir.

9. Anàlisi dels models de convivència

(PROJECTE DE TREBALL PER A ALUMNAT DE BATXILLERAT I DE CICLES FORMATIUS)

Índex

1. Quina nacionalitat vull tenir?
2. Quan les normes parlen de drets i llibertats
3. Estrangeria i igualtat de drets.
1. 4. Drets i treball.
5. Drets i vida social.
6. Alternatives a la desigualtat.
7. Síntesi

1. Quina nacionalitat vull tenir?

Hola! Sóc la Sira, una estudiant de 18 anys més o menys com vosaltres, que té pare i mare paquistanesos i, tot i que porto més de la meitat de la meua vida vivint a Catalunya, segons les lleis del país sóc una estrangera.

Ser estranger és una categoria jurídica fonamentada en un procediment administratiu: no disposar de la nacionalitat espanyola. La conseqüència immediata d'aquesta concepció és la desigualtat de drets entre les persones que sí disposen de la nacionalitat espanyola i aquelles que no en disposen.

Us proposo de treballar el coneixement crític i la comprensió social d'una concepció d'accés a la ciutadania d'aquestes característiques, és a dir, basada en funció de la nacionalitat. Creieu que m'he de fer espanyola per gaudir plenament de drets, o puc mantenir la nacionalitat pakistanesa?

Per a fer-ho, us proposo material escrit i un material audiovisual que han de servir de suport per a realitzar adequadament aquesta feina:

- *d'una banda, comptem amb l'articulat de la llei d'estrangeria, que s'ocupa de regular els drets i les llibertats dels ciutadans estrangers, i que suposa la garantia jurídica d'aquesta divisió social de ciutadans en funció de la seva nacionalitat (i alhora de les desigualtats que se'n poden derivar)*
- *d'altra banda, comptem amb un vídeo que mostren testimonis reals i directes que ens expliquen la seva història personal al respecte, i que en aporten un testimoni viu i autèntic sobre els efectes humans d'aquest tipus d'ordenament jurídic en diversos àmbits de la vida quotidiana (el treball, la vida social, etc.)*

Us demano ajuda. Per pensar seriosament sobre el tema. Per valorar una opció i una altra. I per poder decidir què em convé més si vull realment establir la meua vida en la nostra societat. Us proposo un seguit de pistes per donar-me un cop de mà.

2. Quan les normes parlen de drets i llibertats

La Sira s'enfronta per primer cop s'enfronta a una realitat que, com a menor, fins ara li havia quedat en un segon pla. Farà divuit anys, i automàticament esdevindrà una ciutadana major d'edat.

Ella, igual que els seus companys que tenen els pares amb nacionalitat espanyola, ha de tenir en compte i aprendre sobre què significa ser ciutadà, quins drets i quines llibertats tenen uns i altres.

Malaauradament, l'ensenyament obligatori no proporciona informació sobre aquests temes. Les persones, quan ens fem adultes, els hem d'anar aprenent sobre la marxa. Aprofitem la història de la Sira per assabentar-nos de tot un conjunt de continguts que segur que ens seran ben útils.

Per a fer-ho, us proposem que realitzeu un primer exercici. En grups de dos o tres persones, dediqueu-vos a buscar informació sobre:

- * quins són els drets i llibertats que queden recollits en la Constitució Espanyola de 1978

- * quins són els drets i llibertats que queden recollits a l'Estatut d'Autonomia de 2006

- * quins són els drets i deures dels estudiants, d'acord amb les lleis espanyoles i catalanes

- * quins són els drets i deures que recull l'Estatut del Treballador

Un cop disposeu d'aquesta informació, feu-ne una posada en comú i enceteu un debat que pugui respondre a les següents preguntes:

- quines semblances i diferències trobeu entre un text i un altre?

- amb quins drets us identifiqueu més? i menys?

- hi ha alguns drets que hi inclouríeu?

- hi ha alguns deures que trobeu inadequats? Quins? Quines alternatives proposaríeu?

3. Estrangeria i igualtat de drets.

3.1. Visionat del vídeo. Llegiu la següent introducció:

En el nostre Estat, els únics ciutadans que tenen un accés ple i sense reserves als drets de ciutadania són els qui tenen la nacionalitat espanyola. Aquells que no la tenen són considerats estrangers, tal com diu l'article 1 de la llei d'estrangeria.

Ser estranger a l'Estat espanyol, sobretot si s'és estranger originari d'un país de fora de la Unió Europea, o no pertanyent als països llatinoamericans, exigeix un conjunt de procediments administratius, de vegades complexos, que poden dificultar viure amb plena garantia de drets.

Un estranger major de 18 anys a l'Estat espanyol necessita disposar, segona la llei, un permís administratiu de residència i, en cas de voler treballar, un permís de treball. Si no disposa d'aquests permisos, es considera que comet una infracció. Aquesta infracció administrativa pot ésser penada econòmicament o, en el pitjor dels casos, amb la expulsió del territori.

Això de per si ja suposa una trava important per a la vida quotidiana d'un estranger al nostre Estat, però el més greu és que l'obtenció d'aquests permisos és de vegades arbitrària.

Una persona que no disposa d'aquests permisos és normalment anomenada un "sense papers" (un terme manllevat del francès "sans papiers", un altre Estat en el qual als estrangers els passen coses similars al respecte). Sovint tenim la imatge social que un "sense papers" és una persona que ha entrat al territori sense aquestes autoritzacions administratives, per la porta petita. Sovint tenim la imatge social que aquestes persones són equiparables a petits delinqüents que fan trampa, que no segueixen les regles del joc.

Però això no és cert. Un "sense papers" no és un delinqüent, perquè no tenir papers, segons el nostre ordenament jurídic, no és un delicte, sinó una falta administrativa. I tampoc no és cert que tots els "sense papers" siguin persones que hagin entrat de forma irregular al territori. Com dèiem, el procediment per obtenir els permisos administratius de residència i/o de treball són complexos, i això pot provocar que una persona que disposa de papers en regla, per diversos elements que no depenen exclusivament d'ell – perd la feina perquè l'empresa tanca, i no troba una nova ocupació, per exemple – pot passar d'una situació regular a una altra d'irregular de la nit al dia.

Aquest fou el cas de l'Enorense Lucky, un ciutadà estranger d'origen nigerià que va venir a viure a Catalunya pels volts del 1999. A l'Enorense fa poc li van caducar els permisos de residència i de treball i, abans de poder-los renovar, en un viatge a Àustria, va ser detectat per les forces de seguretat austríaques com un "sense papers". A partir d'aleshores, tot i que continuava pagant les seves taxes (de lloguer del pis on vivia, o els impostos a la seguretat social), va entrar en una espiral de manca de drets que li va girar completament la vida: dificultat per obtenir recursos, manca d'assessorament, pèrdua del lloc de treball.

Aquesta història de situació irregular sobrevinguda és força habitual. Es calcula que només 2 de cada 10 estrangers gaudeix d'una residència permanent, i que 9 de cada 10 estrangers amb els papers en regla han estat alguna vegada en situació irregular.

Mireu en gran grup el vídeo que parla de l'Enorense:

- "Perdent els papers"

3.2. Anàlisi de la Llei d'estrangeria

Com hem anunciat, la causa jurídica de tot el que li passa a l'Enorense rau en la denominada "Llei d'estrangeria". És la llei que estableix dues grans categories de ciutadans i de drets segons aquestes categories: els nacionals i els estrangers. La llei d'estrangeria, però, no només és negativa des d'un punt de vista de qualitat de vida com hem vist al vídeo, sinó que també es tracta d'un text que vulnera drets humans fonamentals com el de reunió, associació, manifestació, sindicació i vaga si no es disposen dels permisos necessaris. Vulnera també el dret a l'educació – un dret bàsic - pels estrangers majors de 18 anys que no disposen de papers. Us proposem fer un seguit d'activitats al respecte:

1. Llegiu atentament en petits grups l'articulat que us presentem a continuació.

LEY ORGÁNICA 8/2000, de 22 de diciembre, de reforma de la Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social.

(Publicada en el BOE 23.12.2000)

Artículo 1. Delimitación del ámbito.

1. Se consideran extranjeros, a los efectos de la aplicación de la presente Ley, a los que carezcan de la nacionalidad española.

Artículo 3. Derechos de los extranjeros e interpretación de las normas.

1. Los extranjeros gozarán en España de los derechos y libertades reconocidos en el Título I de la Constitución en los términos establecidos en los Tratados internacionales, en esta Ley y en las que regulen el ejercicio de cada uno de ellos. Como criterio interpretativo general, se entenderá que los extranjeros ejercitan los derechos que les reconoce esta Ley en condiciones de igualdad con los españoles

Artículo 7. Libertades de reunión y manifestación.

1. Los extranjeros tendrán el derecho de reunión, conforme a las leyes que lo regulan para los españoles y que podrán ejercer cuando obtengan autorización de estancia o residencia en España.»

«Artículo 8. Libertad de asociación.

Todos los extranjeros tendrán el derecho de asociación, conforme a las leyes que lo regulan para los españoles y que podrán ejercer cuando obtengan autorización de estancia o residencia en España.»

Artículo 11. Libertad de sindicación y huelga.

1. Los extranjeros tendrán derecho a sindicarse libremente o a afiliarse a una organización profesional, en las mismas condiciones que los

trabajadores españoles, que podrán ejercer cuando obtengan autorización de estancia o residencia en España.

2. De igual modo, cuando estén autorizados a trabajar, podrán ejercer el derecho de huelga

«Artículo 9. Derecho a la educación.»

1. Todos los extranjeros menores de dieciocho años tienen derecho y deber a la educación en las mismas condiciones que los españoles, derecho que comprende el acceso a una enseñanza básica, gratuita y obligatoria, a la obtención de la titulación académica correspondiente y al acceso al sistema público de becas y ayudas.

(...)

3. Los extranjeros residentes tendrán derecho a la educación de naturaleza no obligatoria en las mismas condiciones que los españoles. En concreto, tendrán derecho a acceder a los niveles de educación y enseñanza no previstos en el apartado anterior y a la obtención de las titulaciones que correspondan a cada caso, y al acceso al sistema público de becas y ayudas.

2. Busqueu a Internet la Declaració Universal dels Drets Humans, aprovada el 10 de desembre de 1948 a l'ONU, i identifiqueu aquells drets que fan referència a temes fonamentals, com la reunió, o bàsics, com l'educació. L'Estat espanyol està adherit a aquesta Declaració. Discutiu sobre la coherència entre el text de la DUDH i el de la Llei d'estrangeria

3.3. Debat

Un cop fet aquest exercici, i vist el cas particular d'un jove africà, establiu un debat al grup classe al voltant de la següent pregunta: *“Un ciutadà estranger hauria de gaudir dels mateixos drets, sense condicions, que un ciutadà espanyol en el nostre Estat?”*. Per a dinamitzar el debat, proposem seguir la pauta següent:

1. Cada estudiant es posiciona a favor del sí o del no de forma individual, i pensa dos o tres arguments que justifiquen la seva posició (10 minuts)
2. El dinamitzador del grup demana que cada estudiant es posi en veu alta davant de la resta, i que expliqui els seus arguments. El dinamitzador va anotant els arguments en una taula de dues columnes (pissarra o mitjans informàtics), una pels arguments a favor i una altra pels arguments en contra. Els arguments repetits no cal anotar-los de nou (30 minuts)
3. El dinamitzador i el grup observen el resultat final de la reflexió, i s'obre l'oportunitat per canviar la posició personal. Es fa una valoració de l'estat d'opinió del grup, i es reflexiona sobre la coincidència d'aquesta opinió amb la de la societat en general, i amb la de l'Enorense i tots els estrangers en la seva situació en particular. Es guarden els resultats del debat per a la darrera etapa de conclusions (20 minuts).

4. Drets i treball.

4.1. Visionat del vídeo. Llegiu la següent introducció:

Una gran part de la població estrangera que emigra cap al nostre país són persones que arriben per motius econòmics. Hem de parlar d'immigració econòmica. Les expectatives de treball en el seu lloc d'origen són baixes – sovint per la desigualtat econòmica que alimentem des dels països rics d'Europa o Amèrica – i creuen que a l'Estat espanyol podran desenvolupar el seu projecte de vida amb millors garanties d'èxit. Vénen, doncs, a treballar i fer diners.

Sovint les feines que els toca de fer, però, no són les que es corresponen amb la seva qualificació professional. Malgrat que puguin tenir un alt nivell d'estudis, en moltes ocasions – per no dir quasi totes – els estrangers es troben fent feines de baixa qualificació professional i baixa remuneració. Les feines que els nacionalitzats espanyols no volen fer.

Amb tot, la dificultat grossa no ve per aquesta banda. Com hem vist en el cas del primer vídeo, la realització d'una feina no ve determinada en condicions d'igualtat. Un estranger necessita un permís de treball que només pot ser expedit sota condicions força estrictes, i sempre subjecte a la prioritat dels espanyols per obtenir una feina davant d'ell. Aquesta realitat de vegades acaba en una vulneració dels drets laborals de l'estranger, que sovint pot veure amenaçat el seu sou o la seva dignitat com a persona

Aquest és el cas de la Caro, una jove equatoriana que treballa sense papers en el sector del servei domèstic i que, a causa d'aquesta situació administrativa irregular, pateix una discriminació important. De vegades ha de treballar més hores del previst, o no li donen tots els diners que en un principi havien acordat, i no gosa reclamar o protestar perquè li manca, com a quasi la totalitat dels treballadors domèstics, el permís de treball.

En un altre nivell, també hem de parlar del cas del Francisco Quiñones, un joier d'origen colombià que, tot i disposar d'una bona qualificació professional i una iniciativa empresarial, troba dificultats importants a l'hora de crear el seu propi negoci. Moltes de les exigències que l'estat li imposa per autoritzar-lo a dur a terme el seu propi taller de joieria no li calen als ciutadans espanyols, ni tampoc als que són membres de la Unió Europea, tal com reflecteix el testimoni de l'Anko Beijleveld, treballador autònom d'origen holandès.

Sigui com sigui l'Estat espanyol continua essent vist com un lloc d'oportunitats. El sector serveis, concretament de restauració suposa

sovint un bon destí laboral per a alguns immigrants. Troben oportunitats de formació i d'obtenir recursos que en el seu país d'origen no tindrien. Aquests són els casos de la Iluminada Trinidad, d'Equador també, o del Santiago Estapé, d'Argentina. Per això és tan important que, en el terreny laboral, es doni una igualtat de drets que no frustri les possibilitats de desenvolupament personal d'aquests ciutadans pel simple fet que no disposen de nacionalitat espanyola o, en el seu defecte, comunitària.

Vegem els vídeos que ens relaten aquestes tres situacions:

- “Treballant sense papers”
- “Cambrers i cuiners”
- “Immigrants autònoms”

4.2. Anàlisi de la Llei d'estrangeria

Un cop vistos els clips dels testimonis que apuntàvem, us proposem de dividir el grup-classe en tres subgrups. Cada subgrups ha d'ocupar-se de l'anàlisi d'un aspecte concret dels drets laborals dels estrangers:

- el subgrup 1 s'ocupa d'estudiar el cas de la Caro. Amb la informació obtinguda a partir del vídeo, els estudiants heu de contrastar la seva realitat amb el que diu el marc general sobre treball aliè en l'article 38. Com podríem redactar l'article de manera alternativa per aconseguir que la Caro no patís les conseqüències de no tenir papers?
- el subgrup 2, s'ocupa d'estudiar el cas del Francisco. Llegiu atentament el que diu la llei sobre el treball per compte propi (article 37), i contrasteu el seu contingut amb el cas d'aquest colombià. Havent vist el vídeo, deduïu què diu el reglament de la llei sobre aquests treballadors. Què hi hauria de dir per a què el Francisco i l'Anko gaudissin de les mateixes oportunitats i drets?
- El subgrup 3 s'ocupa d'estudiar el cas de la Iluminada i el Santiago. Què diu la llei sobre les condicions de treball dels estrangers (articles 36 i 38)? Què creieu que significa el fet que, per concedir un permís de treball, es "consideri la situació nacional d'ocupació"? Quina és la situació nacional d'ocupació en el sector de restauració, segons el vídeo, que permet que la Iluminada i el Santiago hagin trobat feina fàcilment? Faríeu algun canvi en el redactat dels articles de la llei?

A continuació us proporcionem els articles referits per a què pugueu desenvolupar la proposta que us fem.

Artículo 36. Autorización para la realización de actividades lucrativas.

1. Los extranjeros mayores de dieciséis años para ejercer cualquier actividad lucrativa, laboral o profesional, deberán obtener, además del permiso de residencia o autorización de estancia, una autorización administrativa para trabajar.

2. Cuando el extranjero se propusiera trabajar por cuenta propia o ajena, ejerciendo una profesión para la que se exija una titulación especial, la concesión del permiso se condicionará a la tenencia y, en su caso, homologación del título correspondiente. También se condicionará a la colegiación, si las leyes así lo exigiesen.

3. Los empleadores que deseen contratar a un extranjero no autorizado para trabajar deberán obtener previamente, conforme a lo dispuesto en el apartado 1 de este artículo, autorización del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. La carencia de la correspondiente autorización por parte del empleador, sin perjuicio de las responsabilidades a que dé lugar, no invalidará el contrato de trabajo respecto a los derechos del trabajador extranjero.

4. En la concesión inicial de la autorización administrativa para trabajar podrán aplicarse criterios especiales para determinadas nacionalidades en función del principio de reciprocidad.»

«Artículo 37. Permiso de trabajo por cuenta propia.

Para la realización de actividades económicas por cuenta propia, en calidad de comerciante, industrial, agricultor o artesano, habrá de acreditar haber solicitado la autorización administrativa correspondiente, cuando proceda, y cumplir todos los requisitos que la legislación vigente exige a los nacionales para la apertura y funcionamiento de la actividad proyectada y obtener del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales la autorización prevista en el artículo 36 de esta Ley.»

«Artículo 38. El permiso de trabajo por cuenta ajena.

1. Para la concesión inicial del permiso de trabajo, en el caso de trabajadores por cuenta ajena, se tendrá en cuenta la situación nacional de empleo.

2. El permiso de trabajo tendrá una duración inferior a cinco años y podrá limitarse a un determinado territorio, sector o actividad.

3. El permiso de trabajo se renovará a su expiración si:

a) Persiste o se renueva el contrato u oferta de trabajo que motivaron su concesión inicial, o cuando se cuente con una nueva oferta de empleo en los términos que se establezcan reglamentariamente.

b) Cuando por la autoridad competente, conforme a la normativa de la Seguridad Social, se hubiere otorgado una prestación contributiva por desempleo, por el tiempo de duración de dicha prestación.

c) Cuando el extranjero sea beneficiario de una prestación económica asistencial de carácter público destinada a lograr su inserción social o laboral durante el plazo de duración de la misma.

d) Cuando concurran las circunstancias que se establezcan reglamentariamente. A partir de la primera concesión, los permisos se concederán sin limitación alguna de ámbito geográfico, sector o actividad.»

4.3. Debat

Tanmateix, un dels articles més susceptibles d'injustícia seria el 41. Aquest detalla que, per a alguns treballadors, no cal obtenir un permís de treball. Us proposem de debatre sobre aquesta qüestió amb l'exercici del "*Debat americà*". Per a fer-ho cal, que seguiu les següents instruccions:

1. Busqueu un espai ampli sense entrebancs ni mobiliari en què hi pugui cabre tot el grup classe de peu.

2. Ocupeu l'espai central d'aquest lloc, i identifiqueu un extrem de l'espai com "*D'ACORD*", i l'altre extrem de l'espai com "*EN DESACORD*"

3. De peu estant, el dinamitzador us dirà algun dels 10 criteris pels quals un estranger no cal que disposi de permís de treball (per exemple, ser un investigador d'una universitat estrangera), i cada estudiant ha de posicionar-se en un extrem de l'espai o l'altre en funció de la seva opinió sobre la següent afirmació: "*És just que la persona * * * estigui exempta de disposar d'un permís de treball*"

«Artículo 41. Excepciones al permiso de trabajo.

1. No será necesaria la obtención de permiso de trabajo para el ejercicio de las actividades siguientes:

1. Los técnicos y científicos extranjeros, invitados o contratados por el Estado, las Comunidades Autónomas o los Entes locales.
2. Los profesores extranjeros invitados o contratados por una universidad española.
3. El personal directivo y el profesorado extranjeros, de instituciones culturales y docentes dependientes de otros Estados, o privadas, de acreditado prestigio, oficialmente reconocidas por España, que desarrollen en nuestro país programas culturales y docentes de sus países respectivos, en tanto limiten su actividad a la ejecución de tales programas.
4. Los funcionarios civiles o militares de las Administraciones estatales extranjeras que vengan a España para desarrollar actividades en virtud de acuerdos de cooperación con la Administración española.
5. Los corresponsales de medios de comunicación social extranjeros, debidamente acreditados, para el ejercicio de la actividad informativa.
6. Los miembros de misiones científicas internacionales que realicen trabajos e investigaciones en España, autorizados por el Estado.
7. Los artistas que vengan a España a realizar actuaciones concretas que no supongan una actividad continuada.
8. Los ministros, religiosos o representantes de las diferentes iglesias y confesiones, debidamente inscritas en el Registro de Entidades Religiosas, en tanto limiten su actividad a funciones estrictamente religiosas.
9. Los extranjeros que formen parte de los órganos de representación, gobierno y administración de los sindicatos homologados internacionalmente, siempre que limiten su actividad a funciones estrictamente sindicales.

10. Los españoles de origen que hubieran perdido la nacionalidad española.

(...)

3. Asimismo, no tendrán que solicitar la obtención del permiso de trabajo los extranjeros en situación de residencia permanente establecida en el artículo 32 de esta Ley Orgánica.»

4. Un cop tothom s'ha posicionat individualment, el dinamitzador ha de donar la paraula a algun membre dels qui s'han manifestat d'acord, per a què exposi els seus motius. Farà el mateix amb els qui s'han manifestat en desacord. En ambdós casos anirà prenent nota en un suport visual gran (pissarra, papelògraf, etc.)

5. Aquesta operació es realitzarà del vegades, tantes com criteris d'exempció de permís contempla la llei en l'article 41. Al final, es farà un debat general en què es comentarà el resultat de l'exercici , i les possibles contradiccions o canvis d'opinió que hagi pogut generar.

5. Drets i vida social

5.1. *Visionat del vídeo. Llegiu la següent introducció:*

Un estranger que vulgui viure en el territori de l'Estat espanyol necessita un permís de residència. Aquest permís pot ser de residència temporal, o bé de residència permanent.

El permís de residència temporal és normalment el primer tipus de permís que un estranger pot obtenir quan arriba a aquest país. Les condicions d'obtenció no són fàcils, i necessita d'un procediment administratiu complex. Aquest procediment comença amb l'expedició d'un visat en el consolat espanyol del país d'origen, i continua amb altres tràmits conduents a disposar d'altres permisos o autoritzacions, entre d'altres la de treball.

Obtenir un visat, però, no és fàcil, doncs no són clars els criteris de concessió o denegació, i de vegades l'estranger fins i tot no té dret a saber els motius de la seva denegació. Obtenir un permís de residència, però, tampoc resulta una tasca senzilla. Per assolir una residència permanent, cal haver passat per un procediment pesat i ple d'entrebancs amb la residència temporal. Si les condicions no es donen, com acaba resultant en un bon grapat de casos, la residència permanent es fa molt difícil d'aconseguir.

Tanmateix, un dels aspectes més durs de la residència és aquell vinculat amb el reagrupament familiar. Quan un estranger disposa de tots els papers en regla (treball, residència, seguretat social, etc.), no pot reclamar que la seva família pugui venir a viure amb ell de manera automàtica. Ni tots els membres de la seva família estaran autoritzats a venir a viure amb ell, ni l'arribada serà d'avui per demà. Caldrà esperar, i fer més tràmits administratius encara.

Aquest és el cas de la Glòria, una colombiana de Medellín, que ha haver de deixar els seus quatre fills grans al seu país d'origen i només va poder viatjar a l'Estat espanyol amb el seu bebè. La vida acaba convertint-se en guanyar diners per poder-te mantenir tu mateix en la nova societat i enviar diners per als teus familiars que has deixat enrere. Al procés migratori, dolorós de per mi, cal afegir la separació dels teus per una bona temporada.

Per sort, un cop aquí, les coses poden anar millor. En Malik Gaye, d'origen senegalès, n'és un bon exemple. Viu a la Conca de Barberà amb la seva parella, l'Esther Dalmau, i ens explica com ha pogut superar tots els entrebancs gràcies al contacte amb persones del país, que l'han pogut orientar i ajudar a comprendre el funcionament de la nova societat, i també a compatriotes – en aquest cas el seu

germà -, els quals poden resultar de gran utilitat per explicar la nova situació des del propi punt de vista.

També és el cas de la Zohra Saheli, del Marroc, que viu al barri de Campclar (Tarragona) i comparteix la nova residència amb els altres immigrants, aquells que van venir de la resta de l'estat durant els anys 60 i 70, i que es van trobar amb alguns punts de coincidència i amb altres de diferència respecte a la forma de vida.

Sigui com sigui, la residència no és només qüestió de tenir els papers en regla. També vol dir dignificar les teves condicions de vida i gaudir de la llibertat de poder ser tu mateix tot respectant els altres. La Irina Ruda, que participa en reunions per parlar de la millora de la vida dels estrangers en el marc del Pla d'Immigració de la Conca, o el Jefry Adalain Kabata, un congolès que ha obert una botiga de productes africans, són bones mostres que els nous ciutadans es mouen i volen integrar-se plenament a la nova societat però sense perdre la identitat pròpia.

Vegeu els vídeos en què aquests protagonistes prenen la paraula:

- “Reagrupament familiar”
- “Immigrants en barris d'immigrants”
- “La immigració, a escena”

5.2. Anàlisi de la llei d'estrangeria

Un cop vistos els clips dels testimonis que apuntàvem, proposem de dividir el grup classe en tres subgrups per analitzar els diversos punts de la llei d'estrangeria que fan referència a temes de residència:

- el subgrup 1 s'ocupa d'analitzar les diferències entre la residència temporal i la residència permanent, analitzant els articles 31 i 32 de la llei. Com interpreteu la notable diferència en la llargària del redactat d'un article i un altre? A partir de la lectura dels articles, creieu que resulta fàcil obtenir un permís de residència permanent? Per què? Com hauríem de redactar aquests articles per evitar que persones com la Zohra, el Jefry, la Glòria o el Malik no es vegin sense permís de residència?
- el subgrup 2 s'ocupa d'analitzar els aspectes relatius als visats (articles 25 i 27). La concessió de visats és en mans del ministeri d'afers estrangers, mentre que els permisos de residència són en mans del ministeri de l'interior. Això requereix d'una dosi important de coordinació, i també d'una voluntat de clarificar quins són els criteris per a l'expedició de visat. Què deu voler dir l'apartat 3 de l'article 27? Quins són els estrangers que no tenen dret a rebre una resposta motivada de la denegació de visat?
- El subgrup 3 s'ocupa d'analitzar el reagrupament familiar. Quant de temps cal que una persona regularitzada esperi per poder procedir al reagrupament familiar? Els estrangers sense papers tenen dret al reagrupament familiar? Un espanyol necessita una autorització per poder reagrupar-se amb la seva família en un lloc diferent a l'habitual residència dins del propi estat? Com caldria redactar els articles 16 i 18 per evitar les complicacions que ha tingut la Glòria a l'hora de dur a terme el seu reagrupament familiar?

Artículo 16. Derecho a la intimidad familiar.

(...)

2. Los extranjeros residentes en España tienen derecho a reagrupar con ellos a los familiares que se determinan en el artículo 17.

3. El cónyuge que hubiera adquirido la residencia en España por causa familiar y sus familiares con él agrupados conservarán la residencia aunque se rompa el vínculo matrimonial que dio lugar a la adquisición.

Reglamentaria mente se podrá determinar el tiempo previo de convivencia en España que se tenga que acreditar en estos supuestos.

Artículo 18. Procedimiento para la reagrupación familiar.

1. Los extranjeros que deseen ejercer este derecho deberán solicitar una autorización de residencia por reagrupación familiar a favor de los miembros de su familia que deseen reagrupar. Al mismo tiempo, deberán aportar la prueba de que disponen de un alojamiento adecuado y de los medios de subsistencia suficientes para atender las necesidades de su familia una vez reagrupada.

2. Podrán ejercer el derecho a la reagrupación con sus familiares en España cuando hayan residido legalmente un año y tengan autorización para residir al menos otro año.

3. Cuando se acepte la solicitud de reagrupación familiar, la autoridad competente expedirá a favor de los miembros de la familia que vayan a reagruparse la autorización de residencia, cuya duración será igual al período de validez de la autorización de residencia de la persona que solicita la reagrupación.

4. Reglamentariamente se determinarán las condiciones para el ejercicio del derecho de reagrupación por quienes hayan adquirido la residencia en virtud de una previa reagrupación.

Artículo 25. Requisitos para la entrada en territorio español.

1. El extranjero que pretenda entrar en España deberá hacerlo por los puestos habilitados al efecto, hallarse provisto del pasaporte o documento de viaje que acredite su identidad, que se considere válido para tal fin en virtud de convenios internacionales suscritos por España y no estar sujeto a prohibiciones expresas. Asimismo, deberá presentar los documentos que se determinen reglamentariamente que justifiquen el objeto y condiciones de estancia, y acreditar medios de vida suficientes para el tiempo que pretenda permanecer en España, o estar en condiciones de obtener legalmente dichos medios.

Artículo 27. Expedición del visado.

1. El visado se solicitará y expedirá en las Misiones Diplomáticas y Oficinas Consulares de España, y habilitará al extranjero para presentarse en un puesto fronterizo español y solicitar su entrada. Excepcionalmente, los visados de estancia podrán ser solicitados y expedidos en el puesto habilitado para la entrada.

2. Reglamentariamente se establecerá la normativa específica del procedimiento de concesión y expedición de visados, conforme a lo previsto en la disposición adicional undécima de la Ley 30/1992, de 26 de noviembre. En dicho procedimiento podrá requerirse la comparecencia personal del solicitante.

3. El ejercicio de la potestad de otorgamiento o denegación de visados se sujetará a los compromisos internacionales vigentes en la materia y se orientará al cumplimiento de los fines de la política exterior del Reino de España y de otras políticas públicas españolas o de la Unión Europea, como la política de inmigración, la política económica y la de seguridad ciudadana.

4. Para supuestos excepcionales podrán fijarse por vía reglamentaria otros criterios a los que haya de someterse el otorgamiento y denegación de visados.

5. La denegación de visado deberá ser motivada cuando se trate de visados de residencia para reagrupación familiar o para el trabajo por cuenta ajena. Si la denegación se debe a que el solicitante del visado está incluido en la lista de personas no admisibles prevista en el Convenio de aplicación del Acuerdo de Schengen de 14 de junio de 1990, se le comunicará así de conformidad con las normas establecidas por dicho Convenio.

La resolución expresará los recursos que contra la misma procedan, órgano ante el que hubieran de presentarse y plazo para interponerlos.»

Artículo 31. Situación de residencia temporal.

(...)

2. La situación de residencia temporal se concederá al extranjero que acredite disponer de medios de vida suficientes para atender sus gastos de manutención y estancia, incluyendo, en su caso, los de su familia, durante el período de tiempo por el que la solicite sin necesidad de realizar actividad lucrativa, se proponga realizar una actividad económica por cuenta propia o ajena y haya obtenido la autorización administrativa para trabajar a que se refiere el artículo 34 de esta Ley, o sea beneficiario del derecho a la reagrupación familiar. Reglamentariamente se establecerán los criterios a los efectos de determinar la suficiencia de los medios de vida a que se refiere el presente apartado.

3. La Administración podrá conceder el permiso de residencia temporal a los extranjeros que en su momento hubieran obtenido tal permiso y no lo hubieran podido renovar, así como a aquéllos que acrediten una permanencia en territorio español durante un período mínimo de cinco años. Reglamentariamente se determinarán los requisitos para acceder a la residencia temporal por esta vía, en especial por lo que se refiere a la justificación de medios económicos de subsistencia, y permanencia de forma continuada en el territorio español.

4. Podrá otorgarse un permiso de residencia temporal cuando concurren razones humanitarias, circunstancias excepcionales o cuando se acredite una situación de arraigo, en los supuestos previstos reglamentariamente.

5. Para autorizar la residencia temporal de un extranjero será preciso que carezca de antecedentes penales en España o en sus países anteriores de residencia por delitos existentes en el ordenamiento español y no figurar como rechazable en el espacio territorial de países con los que España tenga firmado un convenio en tal sentido. Se valorará, en función de las circunstancias de cada supuesto, la posibilidad de renovar el permiso de residencia a los extranjeros que hubieren sido condenados por la comisión de un delito y hayan cumplido la condena, los que han sido indultados, o que se encuentren en la situación de remisión condicional de la pena.

6. Los extranjeros con permiso de residencia temporal vendrán obligados a poner en conocimiento del Ministerio del Interior los cambios de nacionalidad y domicilio.

7. Excepcionalmente, por motivos humanitarios o de colaboración con la Justicia, podrá eximirse por el Ministerio del Interior de la obligación de obtener el visado a los extranjeros que se encuentren en territorio español y cumplan los requisitos para obtener un permiso de residencia. Cuando la

exención se solicite como cónyuge de residente, se deberán reunir las circunstancias de los artículos 17 y 18 y acreditar la convivencia al menos durante un año y que el cónyuge tenga autorización para residir al menos otro año.»

«Artículo 32. Residencia permanente.

(...)

2. Tendrán derecho a residencia permanente los que hayan tenido residencia temporal durante cinco años de forma continuada. Se considerará que la residencia ha sido continuada aunque por períodos de vacaciones u otras razones que se establezcan reglamentariamente hayan abandonado el territorio nacional temporalmente. Con carácter reglamentario y excepcionalmente se establecerán los criterios para que no sea exigible el citado plazo en supuestos de especial vinculación con España.»

5.3. Debat

Per a dur a terme una anàlisi més real d'aquesta situació, us proposem de realitzar un debat en gran grup. Aquest debat el durem a terme amb la tècnica de *joc de rol*. Demanarem 6 voluntaris que s'hauran d'agrupar per parelles:

- la primera parella representarà una situació de denegació de visat entre un ciutadà dominicà i un funcionari de l'ambaixada espanyola a la República Dominicana. Ambdós hauran de tenir a mà els articles de la llei relatius a l'expedició de visats per argumentar la seva posició
- la segona parella representarà una situació de denegació de reagrupament familiar a una dona filipina per part d'un funcionari de la subdelegació del govern a Girona. Ambdós hauran de tenir a mà els articles de la llei relatius a l'expedició de visats per argumentar la seva posició
- la tercera parella representarà una situació de denegació de residència temporal entre un ciutadà camerunès que porta tres anys vivint a Barcelona i un funcionari de la subdelegació del govern corresponent. Ambdós hauran de tenir a mà els articles de la llei relatius a l'expedició de visats per argumentar la seva posició

Cada representació es fa davant de la resta dels membres del grup, i és recomanable que duri entre 5-10 minuts. Els actors hauran hagut de tenir un temps previ de preparació dels arguments. El paper de la resta de membres del grup és d'observadors i d'anar prenent nota dels diferents arguments que van apareixent al llarg de les diferents representacions.

Un cop acabades es representacions, es fa un debat general. En primer lloc, prenen la paraula els actors per explicar com s'han sentit. A continuació, els observadors aporten dades sobre les seves notes, mirant de buscar coincidències i discrepàncies entre els tres casos.

Si hi ha algun estudiant estranger a la classe, pot resultar interessant fer-li representar el paper de funcionari de l'estat en qualsevol dels tres casos, i ressaltar després quines han estat les seves actituds i les de la persona amb qui ha compartit la simulació.

6. Alternatives a la desigualtat. Sortides a la injustícia

6.1. Visionat dels vídeos. Llegeix la següent introducció:

Sembla clar que la desigualtat per llei que existeix entre ciutadans espanyols i estrangers – sobretot aquells que vénen de forma de la Unió Europea – té conseqüències importants per a la vida quotidiana i el benestar dels qui volen venir d'altres països i instal·lar-se en aquest territori. Des del treball a la residència, passant pels accessos al país i tot el complex tràmit administratiu que cal seguir, fa que hàgim de parlar d'un cert grau de discriminació dels estrangers respecte als nacionalitzats.

És obvi que ningú vol sentir-se discriminat i per aquest motiu molts ciutadans estrangers emprenen accions per combatre la desigualtat a la qual es veuen sotmesos simplement pel seu origen. D'accions d'aquestes n'hi ha de tota mena:

- Aquestes accions poden estar basades en actes individuals o bé en mobilitzacions col·lectives d'aquells que comparteixen un mateix problema.
- També es pot tractar d'accions encaminades a canviar la llei que legitima i justifica la injustícia que sovint pateixen, o bé que es proposen de fer front a aquesta injustícia transformant la vida del dia a dia.
- De vegades són accions que se centren en la resolució dels problemes dels estrangers en aquesta societat, de vegades són accions orientades a resoldre el problema de la desigualtat des de l'arrel, és a dir, en el lloc d'origen.

Totes les formes de reivindicació i treball per la justícia i en contra de la discriminació són vàlides i legítimes, sempre i quan respectin la dignitat i la integritat de les persones.

Un primer cas de treball per la igualtat el trobem en les diverses associacions i entitats de la Casa de la Solidaritat de Manresa. Tal com ens expliquen la Maria Navarrete, o la Sònia Cornellas, es pot anar molt més enllà de l'assistencialisme i promoure activitats de sensibilització i de suport real a iniciatives que es duen en països estrangers contra la pobresa. Amb tot, a voltes aquest treball resulta difícil segons quin tipus d'entitat es tracti, tal com reflecteix en Martín Cárdenas.

Una segona opció contra la discriminació és la que prenen molts ciutadans estrangers de forma individual a l'hora de voler obtenir la

nacionalitat espanyola. Tal com afirmen la Nicole Batiesvsky, del Perú, o l'Elisabeth Valencia, de Colòmbia, obtenir la nacionalitat és una bona estratègia per acabar amb tot el via crucis burocràtic que suposa ser estranger en aquest territori, i també l'única manera d'accedir amb plenes garanties i sense cap mena d'excepció a tots els drets, entre ells els polítics com el dret al vot.

El tercer exemple el trobem en el cas dels tancament col·lectius d'estrangers per fer visible el seu desacord amb el tractament que reben per part de la llei, i demanar el canvi de les regles del joc. Al llarg dels darrers anys hi ha hagut diversos moments en què s'han produït aquests tancaments, com per exemple el que va succeir a la parròquia del Singuerlin (Santa Coloma de Gramenet) per part d'uns ciutadans estrangers pertanyents a l'Assemblea per la Regularització sense Condicions. Quan el nombre de ciutadans estrangers sense papers creix, i les administracions ho identifiquen, poden obrir-se processos extraordinaris de regularització, és a dir, per obtenir papers malgrat el que digui la llei de forma estricta. Si es pot no regularitzar, s'obre el dubte sobre l'existència d'un interès o conveniència per a què existeixin ciutadans en situació irregular.

Vegem els següents clips que ens parlen sobre aquest tema:

- “Teixint xarxes”
- “Tancaments: llei d'estrangeria”
- “Ciutadans amb nacionalitat”

6.2. Recerca d'experiències de lluita contra la discriminació

La llei d'estrangeria, en el seu article 69, reconeix la importància d'organitzacions que es dediquen a vetllar pels drets i les llibertats dels estrangers a l'estat espanyol. Tota una contradicció si comparem els objectius d'aquestes entitats i el contingut de la pròpia llei.

Tanmateix, resultaria d'interès que els estudiants us animéssiu a fer un estudi i una descoberta de quina és la realitat d'aquest moviment associatiu en el vostre poble, ciutat o comarca. Per a fer-ho, podeu organitzar-vos en petits grups i seguir algunes pistes per a la recerca:

- un subgrup pot buscar a Internet informació sobre les diverses entitats, associacions i moviments de lluita i reivindicació de drets que disposen d'una pàgina web. Un bon portal per a iniciar la recerca pot ser: <http://www.pangea.org>
- un subgrup es pot dedicar a visitar alguna organització d'aquestes característiques del seu entorn, i fer una entrevista a alguns dels seus membres
- un subgrup pot elaborar i passar una enquesta a dins i fora de l'IES sobre l'opinió de la ciutadania al voltant de les diferents formes de lluitar pels drets de les persones
- un subgrup pot idear la creació d'una entitat a l'IES que vulgui treballar contra la discriminació i per la igualtat de drets, bé amb identitat pròpia bé com a corresponsals d'una altra entitat consolidada que vulgui reconèixer la feina que aquests estudiants vulguin fer
- (...)

6.3. Debat

Un cop cada subgrup ha escollit una forma o una altra d'anar a la recerca de pistes sobre aquest tema, es fa un debat general al grup classe en què s'aporten els diferents elements resultants d'aquesta recerca, i es discuteixen i debaten les possibles vies i formes d'implicació possible, sempre des de la llibertat i el respecte a les opcions individuals de cada estudiant.

Fóra bo que, per anar recollint tota la informació obtinguda, cada subgrup hagi disposat prèviament d'un membre que actuï en qualitat de secretari i es responsabilitzi de fer un resum per escrit de tot allò investigat o trobat, que després es pot passar fotocopiat als altres membres dels altres subgrups per al debat.

7. Síntesi

- Feu un exercici de contrast entre el que diu l'articulat de la llei i les situacions descrites als diferents vídeos que heu vist. La llei s'ajusta a les necessitats de les persones estrangeres? Per què? Quines en són les conseqüències?
- Busqueu i amplieu informació:
 - busqueu retalls de premsa que parlin sobre el tema
 - busqueu dades oficials
- Un cop us heu informat i ampliat coneixements, realitzeu un judici a aquest punt de la llei. Dividiu el grup classe en dues parts, una serà la defensa i l'altra serà l'acusació. El tema que heu de debatre és "*La Llei d'Estrangeria*". Prepareu la vostra argumentació, per a la qual podreu utilitzar la informació obtinguda, així com els testimonis dels programes que heu visionat i que tracten sobre aquest tema.
- Finalitzat el judici, que haurà hagut de servir per obtenir arguments més sòlids i perspectives més clares, al grup classe elaboreu una proposta de redactat final d'aquests articles de la llei que no vulneri els drets i les llibertats fonamentals d'aquests ciutadans. Cal recordar la Sira també, i decidir quin consell li donaríeu a l'hora de decidir-se sobre el tema de la nacionalitat.